Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 4 ИЮНЬ, 1981 ШУ. ● 68 (6358). ● Мах 2 кап.

СИХДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ!

Лакха хьувкъам кхебара

«Назрановский» совхоза кхаш леладераша чаккхьаьнача пятилетке белгтала толамаш дахьар. Ка болче ялата, генарий шекара свеклай хьувкъам дика лакхбеннаб тІеххьарча шерашка. Масала, кийслагІча пятилетке дехначул 13 процент дукхагІа ялат дехкар иттлагІча пятилетке пачхаьалкхенга.

Уж хьоккамаш дика лакхагІа хила йиш яр. Ялата, генарий, коартолий хьувкъам айбара дош дувцаш хьайийлла партийни собрани хилар совхозе. Укхаза гулбеннабар коммунисташ, парте боаца болхлой, гІулаккера нах. Юртбоахама культура хьувкъам айбара хоадамболла мероприятеш йийцар собране. Уж оттаьяр 1981 шера а бІарчача цхьайтталагІча пятилетке а чаккхьаха.

Пятилетне хьалхарча шера тхона хьалхашка латта декхараш гектара докхий да. Индустриальни технологи а йолаш, 1700 гектар хьажкІаш, 1600 гектар генараш, 450 гектар шекара свеклаш, 100 гектар коартолаш, 50 гектар бальцадаьраш, 2200 гектар доакъаре культураш хьалкхее езаш да тхо. Юртбоахама продукци йоккхара заданеш укх шери дукхха лакхагІа я хьалхарча шерашка хинначул.

Тха кхаш леладераш хьалхашка латта декхараш дика кхета а деш, уж толамца кхоачашдара хьиндре хъахьегаш ба. КПСС XXVI-ча съезда накъадахара ларма хиннача социалистически яхье да-къа а лоацаш, цоай хаммахьа тракторааш, кхыйола юртбоахама машинаш тоайир оаха. Иштта I—II-ча классех дола фу мел эш Іалашдир. Ялат хІадийна ахаш звеньяшта тІачІоагІдир. Звеньяшта нерте латт Эгиев Хьусейн, Арчаков Іалихан, Цолоев Аюп, Барехоев Ахьмад санна цІи хеза бола ялат кхедераш.

ВІаьсти дІаюви мел йола культураш зиба тІа йийнай. Совхоз вІашагІъеллача гІоне укх шера санна дика толам а болаш чакхбаьккхабац на болх. Белгалбаьнна дика болх баьб механизатораша Хаштыров Хьажмурада, Арчаков Амура, Абиев Хьажмурада, Сукиев Тухана, Мальцев Дмитрис, Эжиев Мусас, Чибиев Салан-Гире, дукхача кхычар.

Зиба тІа дІадийнадар ахьяа ялат дика хургдац, нагахь санна кхай тІа удобрени ца тувсе. Хьажкlаш дІайийнача хІара гектара тІа итт-итт центр удобренеш тайсай оаха, генараш дІадийнача — 5—6 центнер, шекара свеклаш дІайийнача — 15-центнер. ХІанзлехьа шекара свеклаш, хьажкІаш дІайийнача 28 эзар тонн органическа удобренеш тайсай.

Уж балхаш чакхдоахцаш дика къахьегаш бар совхоз механизатораш коммунист Цолоев Аюп, Плиев Ваха, Галаев Бек-Хан, Дзандыгов Бексолта. Царна новкъостал деш хилар Назрановски района «Сельхозхимия» яхача объединенера Алиев Махьмад, Сагов Хьамит, кхыбараш.

Хьувкъам лакха хила йиш яц кхаш оасарах цІена ца хилча. Укхаза къонсам лоаттабе беза агротехнически а химически а методашца. Лаьтта дика аьха а аьха, механизатораша шекара свеклаш дІаюьртйолча дерригача кхай тІа гербицидаш тайсар. Цох бокха пайда баьлар. Цудухьа дика хьатІаьынай из шах боза техническа культура, цІена да кхаь. Иштта гербицидаш а тувсаш дІаюв хьажкІаш, кхыйола юртбоахама культураш.

Кхаш леладераша хьинаре къахьегаш хиларо, ерригa агротехнически мероприятеш шоай хаммахье а дика а чакхьхаро тешам лу КПСС XXVI съездо пятилетка хьалхарча шера хьалхашка оттадаь декхараш тха лаьтта-леладераша толаме кхоачашдергхилар.

А. ГАЗДИЕВ.
«Назрановский» совхоза хьехархо агроном.

ХАНАЛ ЯЛХ ДИ ХЬАЛХА

Грозненски химически завода коллективо дерригача технико-экономически хьокхамий пхе бетта план ханал хьалха кхоачашйир. Пачхаьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа предприятехимикаша арахийцад 883 эзар сома мехьа фенол, полиэтилен, синтетически спирт, кхыйола химически продукци. Заводе ерригa арахецама продукцех 79,9 процент яр пачхаьалкхен дикала Знак йолаш я.

Предприятерча цехашта, производствашта юкъе ларжача социалистически яхье хьалхара моттиг лаьккхай Малютин Станислава кулгалдеча № 15 йолча цеха коллективо.

Хьайбаш леладерий хьокхамаш

Чаккхбаьннаб цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера пхи бутт. Цу юкъа баьча балха итогаша хьаьхьокх хьайбаш леладераша цхьацца толамаш дахьа хилар.

Соахкарчул дукхагІа да колхозашкеи совхозашкеи леладу хьайбаш, дегІаенаш царгара йоаьха продукци. Цу гІулакхаша вІаштІехьдалийтад пачхаьалкхенга йоахка шура, дулх, кхы тайпа хьайбай продукци алсамъяккха.

Масала, дулх. Соахка пхе бетта хинначул 3 процент дукхагІа дІаденнад из пачхаьалкхенна укх шера цу юкъа, хІаьта шура — 12 процент, фуаш — 5,тха — 2 процент дукхагІа.

Дулха хьайбаш дІанийдеча пункте соахкарчул дикка дукхагІа дІачуденнад хьайбаш Грозненски, Надтеречни, Ножай-Юртовски, Шелковской районий къахьегамхоша.

ГІадвугаш да шурийна хьайбаш леладеча къахьегамхоша гойта хьокхамаш. Укх шерара планаш толамца кхоачашъеш хьабоагІа уж. Соахкарчул дикка дукхагІа я укх шере Малгобекски, Надтеречни, Шелковской районаша Даьхенна дІалу шура. Масала, малгобекцаша 18 процент дукхагІа дІалу из соахкарчул, хІаьта надтеречненцаша — 36, шелковчанаша — 11 процент дукхагІа.

Хьалхашка латта декхараш дикка тІеххоачабдеш къахьегаш хьабоагІа коа тІара оалхазараш леладераш. Пачхаьалкхенна фуаш дІадалара укх шера ялх бетта план июнь бутт юкъекхачалехьа кхоачашъе карагІдаргда царна.

Къаьстта дукха коа тІара оалхазараш леладеча Грозненски района пачхаьалкхенна укх шера дІалу фуаш соахкарчул 12 процент дукхагІа да хІаьта Шалински районо дІалураш — 18 процент.

Цунца цхьана, йолча резервах бикка пайда ца эцаш, из бахьан долаш хьайбай [illegible] боахамаш а да республике.

Хьайбаш леладерий хІанзара керттера декхар — 1981 шера хьалхарча ялх бетта планаш кхоачашъелга Іалашдар.

УКХ ШЕРА 2 ИЮНЕ ШУРИЙ ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА

С В О Д К А

Районаш	ХІара Іаьсатара дийнахьа чакхар (кг). 1980 шера 2 июне	1981 шера 2 июне
Наурски	9,2	9,7
Шелковской	8,6	9,2
Грозненски	9,1	9,2
Надтеречни	6,8	8,2
Шалински	7,5	8,2
Гудермесски	7,8	7,9
Назрановски	7,4	7,3
Сунженски	6,2	7,0
Урус-Мартановски	6,2	6,5
Малгобекски	6,4	6,5
Ачхой-Мартановски	6,8	6,4
Республике гІоза	7,7	8,1

ДОТТАГІЛЕН ОРБИТА ТУРПАЛАШТА

СССР-ей СРР-ей космонавташта Кремле доккхий совгІаташ дІадалар

Космически яьсалленах маьшара гІулакхаш дара тоькхамаш деча а пайда эцача а дунен халкъашта вІашн цхьана гІулакхаш леладар — социализма мехкаша вежарашха доттагІал леладаран айкха вІашн дувзаденна хиларан дола къаьгта масал. «Интеркосмос» яхача программагІа наькъаш дола чакхдоаккхаш хилар вежа командир Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Л. И. Попови космонавт-тохкамхо, Румыне Социалистически Республика гражданин Прунарну Думитрун вола йоккха гойзаьш майраш гойта дунен хьалкъашта юкъера ийслагІа экспедици.

2 июне КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa Л. И. Брежнева космос караерзаьча майрачарна Кремле дІаделар Советски Союза доккхий совгІаташ.

Нев. Л. И. Брежнева къамаьл дир совгІаташ дІалуш.

Новкъоста Л. И. БРЕЖНЕВА

К Ъ А М А Ь Л

Деза новкъостий!

Со гІадваха ва советско-румынски космически экипажага юкъарчал доацаш мовршал хатта торо хиина.

Социалистически мехкий хІара аргІанара полет — из Іилма а техника а, сага уйлано а дІахьалхашкахьа баьккха цхьаькха а цхьа гІа. Мадарра аьлча, хІара полёт ший тайпара я. Цул ший никъ, ший де лерхІар да. ХІаьта царех массанех а хилар из чакхъаьккхача космос дІахо йоаьзара дика кІийле кургйола цхьана уйла аь оттаьь цхьа программа.

«Интеркосмос» программа толам, хІаьта из дунен халкъашта юкъерча экипажаша ийсазлагІа баь никъ ба, — вежарашха долча социалистически мехкашта юкъара карагІдаьннар, космонавташта, Іилмахошта, конструкторашта, инженерашта, болхлошта, цхьан дешаца аьлча, космос караерзаярца гІулакх мел доагІарашта карагІдаьннар.

Шоай дакъа, кІезига а доаца дакъа, цу боккхача балха юкъедихьад новкъосташа Поповен Прунариуси. «Салют-6» яхача станце керттерча экипажаца новкъосташца Коваленкаца Савиныхаца цар дукха хІамаш даьд. Лаьттан Іалама руакъаш, заоттам, биологи, медицина — из дерригa а космонавтий бІарг тІакхоачаш хиннад.

Со хьалхагІа а яха дийзад космически яьссале цхьана йоаьзар — социалистически мехкашта юкъе лаьтта хьахиина вежарашха дола гІулакхаш мадарра дІахохьолга да. Лаьттан опыто, а космически опыто а хьахайтар цаІ да: вай вІашн цхьана леладу гІулакхаш хІара мехка, ерригача социалистически содружества хьашташа дІа мадехкара да. Берригача наьха хьашташта гІулакх деш да.

Космонавташий вІашагІкхеташ аз массаза а уйла ю, мел дукха хІама де йиш йолаш ва сага, хІаьта мел лоархІамболаш да цун доазув доаца творчески торонаш беркатечей машаречей де лерхІараштa тІаерзаьр.

Дика ховш да тхьоалагІа бІаьшерене карагІдаьннача сийлахь-доккхийча хІамех къахиннарсх тоьал дукха дараш адамаленна беркате ца хиннилга. БІаьш эзараш болча наьха вахар хоададьраш а дар. ХІаьта ший ханнахьа йоакхо ца йича аргьаш космосах конфронтаце арена ца хилийтара, космоса милитаризаце ца яйтара. ЦІаьнха а белгалдаккха безам ба са, космос хила йиш а и хила я са машаре, машаре маре йоацаш.

Новкъостий! «Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни Іилма-тохкама комплекса тІа толаме космически никъ бараха а цига къонахчали турпалали гойтарах Попов Леонид Ивановичa лу Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха шоллагІа медали. Космонавта тохкамхочоа Румыне Социалистически Республика гражданина Прунарну Думитруна Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха медали дІа а луш Советски Союза Турпал яха цІи еннай.

Даькъала дувц аз шо, деза новкъостий, уж доккхий совгІаташ даларца.

Дерригача дег тІара ловсона могашал чІоагІа йолаш, ираз долаш керда доккхий толамаш доахаш шо хилар.

* * *

Новкъостага Л. И. Брежневага Л. И. Попова аьлар.

ДІакойт аз эгара хьалхарча советско-румынски дунен халкъашта юкъерча полета программа йиза кхоачашъяь хилар. Экипажа могашал тІехдика я. Из полет чакхъаьккхай дерригa советски халкъ Советски Союза Коммунистически парте XXVI съезда решенеш кхоачашъеш доаллача шера Румынски коммунистически парте 60 шу дузача шера, ерригача прогрессивни адамлено саг — Лаьтта яхача планета эгара хьалхара саг Юрий Алексеевич Гагарин сигала ваха 20 шу дизар белгалдоаккхача шера.

Мукъаьа сона Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, Советски правительствона, хьона хьайна, веза Леонид Ильич, из бехктокхаме задани тІайиллача тха экипажах боккха тешам боларах, тха адресагІа дІайха дешаш аларах. Даьхен доккхагІа дола совгІаташ даларах цІенача дег тІара эгара доккхагІдола баркал ала.

Советски космонавтаща космически яьссале лаьттан машара дукъа, ерригача адамлен ираз бахьан долаш толаме караерзаяра деррига висаш, знанеш, опыт дІалургья.

Цул тІехьагІа къамаьл дача Д. Прунариус КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Леонид Ильич Брежнева чІоагІа баркал аьлар ший доккха сий дарах — Советски Союза Турпала йоккха цІи яларах.

Космически полето, аьлар по, хІаьта ниттa аз дакъа лаьцача тохкамаша къаьгга хьаьекхар Румынски коммунистически партенеи Советски Союза Коммунистически партенеи, Румынскеи СССР-аи юкъера социалистически коммунистически общество хьакколлара традиционни солидарности беркате вІашн цхьана леладу гІулакхаш.

Укх минуташка са безам ба айса боккъонца болча новкъостащцен доттагІашцен санна гІулакхаш леладаьча советски космонавташта Попов Леонида, Коваленок Владимира, Савиных Виктора, хІаьта ниттa космически никъ бо кийчлуча сона гІо даьча советски Іилмахошта. «Союз-40» — «Салют-6» — «Союз Т-4» яхача ракетно-космически системо — советски техникана карагІдаьннача башха-дикача хІамо — дикка хІама доацаш дика болх бар тхона тІадилла гІулакх толаме чакхдоаккхилга Іалаш мел даьчов доккха баркал ала.

Хьона тешам лу аз, дукха веза новкъост КПСС ЦК Генеральни секретарь, сона Румыне Социалистически Республика граждинина Іа доккха совгІаташ торжественно хьадалар къаьстта чІоагІа, вай партешех мехкашта юкъера, из чІоагІдара хоадам беш бола лоархІам новкъост Николае Чаушеской Хьои, новкъост Леонид Ильич Брежнев, вІашагІдеттадалари барт бари дола доттагІал санна чІоагІа дагалаташ хургхилара.

Къамаьлаш тІоараш деташ тІайийнар.

Л. И. Поповен Д. Прунариуси Леонид Ильич Брежнева дІаделар дунен халкъашта юкъерча экипаже цхьана никъ беча хана космически кема тІа хиина памятни совгІаташ.

Космоса турпалаш дег тІара къоабалбир совгІаташ дІалуча хиннача КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa хьалхарча заместителa В. В. Кузнецова, КПСС ЦК Отдела заведующе И. Ф. Дмитриева, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарa М. П. Георгадзе, КПСС ЦК Генеральни секретара помощника А. И. Блатова, Ю. А. Гагаринa цІерагІча космонавташ кийчбеча Центра начальника заместителa авиаце инарал-майора А. А. Леонова, СССР-ерча СРР посола Т. Дудиша, кхыча официальни наха.

(ТАСС).

ХЬАЙБАШТА—ШОРТТА ДОАКЪАР!

КХОАНЕН ЙОАКХО ЕШ

Хьайбаш леладеча боахамашта юкъе вай республике йоккхагІчарех цаІ я «Грозненский молочный № 15» совхоз. Жа, хьакхарч ца лаьрхІача а, духхьал доахак да укхаза леладеш воркІи эзар.

Йоаккха продукци лох а ца йолийташ хьайбашка дика Іа даккхийтара укх шера 28 эзар тонн силос, 3600 тонн йол, 4 эзар тонн сенаж кийчъе, бархІ бІаь тонн баьца витаминни хьоар даккха дезаш ба цу боахама къахьегамхой. ХІаьта хьалхашка латта декхар кхоачашдаре шерра социалистически яхь йоаржаь болх беш а ба уж хІанз.

Доакъар Іалашдара укх шерара балхаш рапсах силос йоллаш дІадоладир духхьаьшха. Рапс чуйийца яьнна. Цунах кийчйир пхьа эзари ах эзари тонн башха-дика силос. ХІанз люцерна хьокхаш ба совхоза механизатораш.

Губашев Іилмудде кулгалдеча отделене люцерна чуэцача кхай тІа да тхо. Жаткаш а ехха пхо комбайни Е-301 яха ше лела цхьа носилкен я буц хьокхаш касарех Іоюллаш. Укхаза кхай тІи ба совхоза парткома секретарь Евдокимов Иван Иванович, боахаме доакъар кийчдара бехктокхаме вола совхоза директора заместитель Николаев Николай Николаевич, боахама рабочкома председатель Магомадов Іумар, отделене управляющи. Хоалу доакъар Іалашдара болх дика вІаштІехьбаккха лаьрхІа совхоза кулгалхой хилар.

— Ерригa а 232 гектара тІа я тха отделене люцерна. Цу баьца эггара хьалха чуэцача хьувкъамах сенаж кийчъе лаьрхІа оаха. Ерригa шит бІаь тонн йоллалургья ца хиннда. ХІаьта кІезагІа кхы а кхоаза хьекха чуйиеча люцернах йол кийчъергья, — йоах Губашев Іилмудде. — БІаь бархІ гектар дІалоацаш да ер кха. Тхо раьза долаш ба хьувкъам. ХІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 100 центнер буц йоал. Кхы кІезигагІа ягьнац кхыча кхашкара а. ХІаьта хІара бІаь центнер люцернах дукха хІама ца эшаш 50 центнер сенаж хьехуя.

ХІара гектара тІара хІанз чуэцача баьцах 50 центнер сенаж хьахулаш яле, 232 гектара тІара 1100 тонн совгІа кийчъе йиш йолаш ма дий шо, хІаьта оаш кийчъе лаьрхІар ялх бІаь тонн мара яц. Фуд цун баьхан? — хетт оаха.

— Леладеш 940 бежен да отделене. Царна хІара дийнахьа мошача доакъара 60 тонн люцерна лоаттае езаш да тхо. Цул совгІа, хІанз чуэцача баьцах витаминни хьоар а доаних. Уж хьашташ кхоачашдара хІанз хьокхачик дІагІоргья тха, кІезигагІа яле а эзар тонн люцерна, — моп делар Іилмудде.

Кхай тІа доал тхо. Боарамра хьежна, лаьтта тІара пхи-ах сантиметрел лакхагІа йоаьаш юкьигаш мара ца йоташ дьокх буц. Тай техача саина ийса да хьекхача люцерна насараш. ДикагІен сехагІен йокъалургІолаш масаранна кІезиг-дукха йоарлаль улл буц. Доакъараш дика хилийтара механизатораша йоакхо елга хьахьокх цу гІулакхаша.

— Кхы цхьа ди шере эшаргдац тхона укх кхай тІара люцерна чуийца аккхаре. Йокъайолийташ цхьан дийнахьа аллийтачул тІехьагІа хьа а ийца сенаж йолларгья. Из болх кхаь дийнахьа чакх баккха лерхІ оаха, — йоах Іилмудде.

Хьож тхо хІара дийнахьа механизатораша деча балхашта уттаеча нарядашка. Цар хьахьокх балха нормаш кхоачаш ца ец царна юкъе цхьанкха саг воацилга.

Репортаж

Комбайнераштa юкъе ларжача яхье хьалха Асхабов Насруддин ва. Юкъера лаьрхІача 150—160 процент кхоачашъю цо дийнахьара балха нормаш. Хьоккамашка диллача цул дукха тІехьабуcаш бац Таппиев Михаили Эдильбиев Іайндии.

Кхы а дикагІа косилкаца буц хьокхаш воаллача Аслаханов Сираждина балха шя норма ца еш ди дІадахийтац. Цунаги Асхабов Насрудинехи дувцаш я хьалхарча дийнахьа баьча балха итогех арахийна «Молния».

— Наьха балхацара безам совбаккхара фу ду оаш?

— Доакъар Іалашдеча балхацара моральни материальни безам совбаккхара хьалхе а йийца а йийна оттаь мероприятеш я. Уж йовзаш я совхоза ЗелонгІа къахьегамхошта, — йоах Магомадов Іумара — Царна хьежна дика лакха а ца лаш, шоай балха нормаш тІехкхоачашъеш болх беча наха ахча совгІаташ тела оттадаьд хІара дийнахьа. Масала, буц хьокхача дийнахьара балха норма 25 процент тІахкхоачашъьльчоа пхи сом лу, 50 процент, аьлчоа — 10 сом.

ХьатІакхаьчар делкъа ха. Механизаторашта кхача бехьаш машин ера. Цар хІама юача юкъа механикаш хьож комбайний, косилкай техническе хьалага.

— Фу де, малагІа торонаш оарцагІьяха дага да шо доакъар Іалашдара декхараш кхоачашдара? — хьаттача:

— Ялх бІаь гектар люцерна я тха боахаме. Хьалхара хьокхаш цунах 500 гектара тІара хьувкъам духхьал сенаж кийчъярга гІоргба. ХІара гектара тІара, кІезигагІа яле а, 50 центнер сенаж яргхиларах тха шеко яц. Цу тайпара, духхьашха хьекхача люцернах 2500 тонн сенаж йолла вІаштІехьдаргда тха. Йисача бІаь гектара тІарча люцернах баьций витаминни хьоар доаккхаш, хьайбашта мошача доакъара хьокхаш пайда эзарг ба. — йоах Николаев Николай. — Люцерна диезза хьокхарьях. ТІехьара кхоаза чуйийцача люцернах керттерча дахъе йол кийчъергья, баьций витаминни хьоар доаккхаргда. Цул совгІа ши эзар тоннал кІезигагІа йоацаш йол Іалашъюларгья эрий тІаьннача баьцех. ХІанз ялх носилка я цонашка буц хьокхаш. Комбайнех пайда эцаш ши гІулакх кхоачашду оаха. Масала, люцерна сихагІа хьекха яккхара новкъостал деш хиларал совгІа гураьха дІадийна ялат чуэцара уж мел дика кийчъяй тахка вІаштІехьдоал. Доакъар Іалашдара укх деношка кхайкадаьча месячника планагІа ши эзар тонн сенаж, бархІ бІаь тонн нелатеха 2400 тонн йол кийчъе, 500 тонн баьций витаминни хьоар даккха дезаш ба совхоза къахьегамхой. Хьалхашка латта декхар кхыметтел тІеххкоачашде а цар низ дІакхоачаргхиларах теш со. ХІанз аьлча, хІанзале цар кийчъяьй 1600 тонн сенаж, 1,5 эзар тонн силос, 200 тонн совгІа баьций витаминни хьоар даьннад.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТАШ ТІА: 1. Люцерна мел дика хьайбаьй хьожаш ба (аьрдахьера аьттехьа) совхоза толамагІа вола механизатор С. Аслаханов бригадир У. Даваев; 2. Люцерна хьоькуш пасарех Іоюллаш я механизатора Н. Асхабова комбайн.

З. БАТЧАЕВА сурташ.

ДОАКЪАР ІАЛАШДЕЧА

Дика дІадоладаьд республика къахьегамхоша доакъар Іалашдара месячник. ХІаьта июнь бетта цар Іалашъе езаш я 85 эзар тонн йол, 40 эзар тонн сенаж, кийчде дезаш ба тІоадалах искусственно мукъадаьккха 15 эзар тонн доакъар.

Месячник доладалалехьа республике кийчъьяр 10 эзар тонн сенаж, 168 эзар тонн силоса моша доакъар, 4,2 эзар тонн баьца витаминни хьоар.

Силоса мона доакъар баьца витаминни хьоар Іалашдара балдаш соахкарчул оацарегІа ду. Геттара дика вІаштІехьдаьккхад доакъар кийчделга Шелковской районе. Шера задани 33 процент кхоачаш я ен — 6.2 эзар тонн сенаж кийчйир, задани 33 процент кхоачаш а ен — 27 эзар тонн силоса моша доакъар деллар цар июнь бутт хьатІакхоачаш. хІаьта баьца витаминни хьоар ши эзар тонн даьккхар, из да шера заданех 18 процент. Республике даккха дезачох 30 процент баьца хьоар цу района къахьегамхоша даккха дезаш да планагІа.

Дика болх бу Грозненски района юрта боахама къахьегамхоша а. Кхо эзар тонн сенаж кийчъяьй, 37 эзар тонн силоса моша доакъар делладь, эзар тонн баьца витаминни хьоар даьккхад цар месячник доладалалехьа.

Цунца цхьана хІанз а дІадоладаьдац сенаж йоллара балхаш Ачхой - Мартановски, Гудермесски, Урус-Мартановски районашка. Силоса моша доакъар-кийчдара тІехьадус Наурски, Ачхой-Мартановски районий боахамаш.

Баьца витаминни хьоар даккхара балхаш дІадоладаьдац Гудермесски, Надтеречни, Шалински районий боахамашка.

Доакъар Іалашдара геттара аьттув болаш да укх шерара хьалаш. Царех бикка пайда а эцаш июнь бетта кхайкадаьча месячника заданеш тІеххоачашъе декхарийла ба юрта боахама къахьегамхой.

Г. Ф. АКОПЯНА «НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ АРТИСТ» ЯХА СИЙЛЕН ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Искусство дегІайоалаеча доккхий гІулакхаш карагІдувларах, йоккха исполнительски говзал хиларах, республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни артист» яха сийлен цІи лойла Акопян Генрик Федоровича — Нохч-ГІалгІай пачхаьалкхен филармоне артиста.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИН.**

г. Грозный.
1981 шу, 1 июнь.

Партийни вахар: собранеш кийчъяреи чакхъяреи практиках

БУХСОЦЦАШ ХЬАХУР ДУКХАГIА ХИЛИЙТАРА

Укх шера мартен апрелей, берригача мехка а санна, КПСС XXVI съезда балха итогаш, цуй решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретаря новкъоста Л. И. Брежнева доклада тIара указанеши рекомендацеши кхоачашъяра даькъера партийни организацей декхараш а дийцар Ленински района юххьанцарча парторганизацешка.

Собраней балхана дакъа лаьцар 8300 совгIча коммунисто, 2500 парте боацача къахьегамхоша. КхоалагIа дакъа совгIа болхлой а болаш волча 1785 саго къамаьлаш дир собранешка, хIаьта массане а хIана яхар аьнна партийни организацей организаторски идеологически болх дIахо тоабара, производства эффективность къахьегача коллективай балха дикали лакхъяра тIеэрзаль предложенеши критически замечанеши йир цар.

242 собрани хиннай районе, хIаьта царех хIаране шийн оагIош, шийн башхалонаш я. Цхьабакъда, собранешна дакъа мел лаьцарий юкъара йолаш ши фактор а я. Хьалхаръяр — хIара коммунист шийга дIаекна балха участок хьалт долаш, бехктоехаме хеташ хилар, КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъеча шийгара дакъа лаца гIертар. ХIаьта шоллагIа фактор — бIарчача Ленински районо, къахьегама коллективаша съездал хьалха лелаьча яхье дог айдар.

КПСС XXVI съезда лоха майоаргIара накъалхар духьа лелаьча социалистически яхье республике хьалхарчарех цхьа моттиг яьккхар районо. КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Памятни знак елар цунна. 23-гIа февраль — съезд хьаелла ди — хьатIаотталехьа, ерригача промышленни предприятеша парте райкома рапорт делар КПСС XXVI съезда яха майоаргIера накъалхара тIакийца социалистически декхараш кхоачашдарах. Шин бетта заданеш цу денга кхачалехьа кхоачашйир 24 предприятех организацеш, 80 совгIча цехо, участко, бригадо, эзар совгIча болхлочо.

БIарчача районо тIехкхоачашдир съезда сийна тIакийца хинна социалистически декхараш — 1,1 миллион сома маьхка продукци совгIа маьхала яьккхар, 3,1 миллион сома маьха продукци дукхагIа хьайир. 1980-чех 1981-чех шерашка тIехьаюсаш предприятеш йоацаш болх бу районо продукци маьхала яккхара, продукци хьаяра, къахьегама овсарле лакхъяра. ХIанз районо республике эггара хьалхагIа оттадечарца декхар оттадаьд ерригача предприятешта хьалхашка: ишта мара кхы лоарзагIа ца йоалаш продукци хьаярта дIабода мах лохбарех пайда барех планаш кхоачашъе. Хьалхарча квартале ца толаме кхоачашдаро районага йиш хилийтар города районашна лелача социалистически яхье хьалхара моттиг лаца, Грозне къахьегамхой 1-ча Маера демонстраци дIайолае. Лоацца аьлча, дика дIайоладаьй цхьайтталагIа пятилетка.

Цулуха КПСС XXVI съезда итогаш ювцаш хиннача партийни собранешка эггара хьалхарча аргIанна даькъамаьл карагIдаьнчар мишта дIачIоагIдергдар, мишта дегIадоаладергдар яхаш дар. ЧIоагIа гIадбеха тIанийпар районе къахьегамхоша КПСС XXVI съезда делегаташ хиннача болхлоша 1981 шера план Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дузаш кхоачашъе аьнна дIайолаль инициатива. Алкха цхьан шовйни производственни объединенерча 235 болхлочо хьаллаьцар из почин, хIаьта район бIаргча хьайицача — 1470 саго. «Автоспецоборудование» яхача завода социалистически яхье хьалхалаттараша, ремонтно-механически цеха болхлоша Н. В. Поповех М. В. Зубаревех, завода экспериментальни участка болхлоша инициатива кхайкаьй кердача марках йола подъемник канал ши бутт хьалха арахеца, керда оборудовани вIашагIйоллара шера план 7 ноябрь хьатIаотталехьа кхоачашъе.

«Консервплодоовощ» яхача объединене совхозий коллективашка шерра хьадлаьцай парткома члена, «Родина» яхача совхоза бригадира А. Д. Солнышкинас партийни собране кхайкаль инициатива: «Эттара даккхагIа бола хьувкъам кхебара чотагIа пятилетка дирь шера кхоачашъе». Цу тайпара масалаш дукха а доаладе йиш я. Цу дерригнеша а хьахьокх, собранеш корта болаш хилар, цар чулоацам практически хIамаш карагIдувлара тIаберзабаь хилар.

КПСС XXVI съезда итогашта хетаь собранеш кийчъечеи чакйовхачеи райкома аппарата болхлоша чуйнаре дакъа лацаро, цар хьакъехьа КПСС райкоме тоъал дукха информаци кхачаро парте райкома оргтдела дег чу йоссайир районе хулача партийни собраней анализ ера, районе уж мишта чакхйоах хьажара, цу деша юххьанцарча парторганизацеша хьацица диналер фуд малагIа кхоачамбоацараш да хара уйла. Яьча анализа материалаш ювцаш юххьанцарча парторганизацей секретарий семинар-совещани хилар дукха ха йоацаш. Цига оаха тхоай замечанеш предложенеши яь ца Iеш, цхьаболча юххьанцарча парторганизацей секретараша хетачунга ла а дийгIар.

«Ярославски городской партийни организаце партийни собранеш ера практика хьакъехьа» КПСС ЦК-ас баь соцам арабаьнначул тIехьагIа тоъал дукха зIлх чакхбаьккхаб районе. Дукхача хIамех гуш да цунах хьакхинараш. Тоъал дикагIа уйла йий хорж, масала, ден повестка. Балха политикана чIоагIа юкъелхай парте Уставо дIадехараш, служебни производственни декхараш кхоачашдарах, общественни вахаре дакъа лацарах КПСС членаша ю отчеташ.

Хьалхарчул дукха а кестке стагIа дувца даьннад идеологически политико-кхетама дешаш. ХIаьта а, дукхача партийни организацешка, къастта а гIшилош еча, ден повесткаш хIанз а, къе, цхьан бесса, цкъа оттаьраш шершера юха уттаеш я «Чечнитсельстрой» треста ПМК-101 парторганизаце, масала, собранешка массаза а дувца уттаду «1-ча квартала итогаш», «II-ча квартала итогаш», «итогаш, итогаш яхараш санна дола дешош, хIаьта наггахьа дувц Iаша, аххана кийча яра декхараш. Цхьабакъда, цхьаьнха дош алац хьалхле делара дакъа коммунисташна хиларах, производственни программа кхоачашъеча хIарьие лоацача даькъах, хьехамчал дегIадоаладарах, болхлой кадраш балхаш тIа дIачIоагIъярах.

Из тайпа сурт ПМК-101 хинна а Iац. Белгаларча даькъе цу гIулакха бехке тхо а да, райкома болхлой. Тоъал дукха повесткаш ухийт оаха лакхера Iо, планови порядкагIа, циьаза шера керте хулача ерригача собранеех ахаш райкомо могаль повесткаш ювцаш чакхъювл. Вешта, цхьатарра ден повестка а йолаш собранеш чакхьлхар, во гIулакх дац, цхьабакъда, телкар фуд аьлча, из да, уж повесткаш цкъаэ массе оагIорахьаре уйла яьза, рекомендацешна чIоагIъянза, хIара юххьанцарча организацена хьадда оттаянза хилар. Лакхе йийцача совещане райкома аь цу тайпара замечани кийса я, хIаьта тхо из кхоачамбоацар дIадакхара тIадерзадаь гIулакхаш де а доладеннад. КхоалагIча квартале къахьегама коллективай ерригача парторганизацешка собранеш хургья «ХIамай дукхагIа кхом баран хьурмат даран юнье хIара коммуниста лоацача дакъа хьакъехьа». «Оргтодел промышленно-транспортни отделаца цхьана хIанале а денз дIайоладеннай, хIара коллектива балха башхало бокъонпа тергал а еш, цу собранешта рекомендацеш кийтъяра болх ба.

Цхьаькха, хIанз а бокъонца къовстаь яланза йола проблема — хьая мишта кийчъергьа доклад. «Чечингушстройматериалы» яхача объединене партийни организаце (секретарь нов. Г. М. Клименко) шера керте докладаш ю. масала, 6 — 7 саго — директора а, парторганизаце секретаря а, мутIаререча коммунистана а. Из тайпа практика могае мегаргйолаш я. Республикански больница парторганизаце (секретарь нов. Р. В. Коннова) собрани кийчъяра кхаь сагах латта, комисси вIашагIйолл массаза а тIехьагIа цига доклад еш вола партбюро членех цаI керте а волаш. Комиссе цу балха дукха юкъеос коммунисташ а парте боацараш а.

Доклад, ерригa собранеш а санна, коллективни творчестви даьнна беркат хила деза. Цу тайпара яр, масала, КПСС XXVI съезда балха итогаш ювцаш хиннача партийни собране телевидене радиовещане комитета председателя заместителя М. М. Аушева яр. Нов. Аушева доклад кийчъеш баьча балха юкъеэзай шерра партийни актив. бе-беча редакцей балха хьакъехьарча материалех пайда ийцеб. Цу тайпара, доклада мадарра хьагучадьаьккар комитетерча гIулакхий хьал, хIаьта ювцар а хилар цуй массане а дакъа лоацаш, бсам гIабодац, цу дешаца гIулакх доацаш вителлар цо собрание дакъа лоацаш хиннарех кхьаккха а. Цхьабакъда, массаза а массанахьа а хилац из ишта. Дукхача парторганизацешка доладенниий списка тIа даим хувц-хувцаш ши саг хул: парторганизаце секретараш предприяте кулгалхой. Цудухьа трибуне ра уж ши фигура сов кIордалрах коммунисташа аз лерг мара царехьа доацаш ладугI, де дог ца доагIаш ду къамаьл.

КПСС XXVI-ча съезде доклад еш новкъоста Л. И. Брежнева массехаза белгалдаьккхар вахаца парте бувзамаш даим чIоагIдаша даргдоацилга. Из де дезаш я партийни собранеш а. Райкомо юххьанцарча парторганизацей тернам даим тIабераьбу ерригa собранеш, е отчетно - хорнамийчарг а р а дIа мел яйккхараш, хьайилла яра. Ишта ду на, масала, Госнадзора лаборатори (секретарь нов. С. М. Семенек), «Чечингтелерадиобытехника» яхача объединене (секретарь нов. Л. А. Фомина), Горплодоовощторга (секретарь нов. М. Э. Амерханова) партийни организацешка. Цу хана теркалде деза, хьайилла партийни собрани яхача деша чуболлар массаза а эшшаш бола чулоацам ца хулаш хилар.

Парторганизаце секретарь К. П. Маркарьянц а волаш йолча «Рособувьторг» яхача базе верригаш в 4 коммунист мара вац. Цхьабакъда, мадарра аьлча, укхаза хьа а хьийхе партийни собранешка хьабоагIа болх беш мел бараш, цу массане а паргIатта къамаьлаш ду, предложенеш тел, шоашта хетарашта дIаюха дагабувл. Укхаза нахаца бувзам хилар гучазъа да. ХIаьта учете латташ 200 совгIа коммунисташ болаш йола «Автоспецоборудование» яхача заводе собранешка хьехаш парте боацача отделий, участкай начальникех, мастерах 15—20 саг мара. Цунах шерьяь производственни совещани мара, коллективо дакъа лоацаш йола хьайилла партийни собрани хилац.

Райкоме вIашагIа а кхийтта дIа-юха дагадовларо юххьанцарча парторганизацей собранеш хIара денна оаха теркальърон хьахокт, шиа йиза регламент а йолаш, КПСС Уставо дIадехараш дhаза кхоачаш а. Деш йола партийни собрани — из дийна, творчески гIулакх хилар. Из чакхйоанкхача хаиеш цун чулоацамах хьакъехьа деза хIара деннара гIулакхаш, парте, мехка, халкъа вахарера лоархIамегIен хьашт долаши йола событеш.

Партийни собранеш дикагIен пайда дургболаши чакхъяхар — КПСС Ленински райкомо, района юххьанцарча партийни организацеша шоашта хьалхашка оттадеш дола керттерча декхарех цаI. Из декхар толаме кхоачашдергдолах тешара бахьанаш долаш да.

А. ИЗМАЙЛОВ,
КПСС Ленински райкома оргтодела заведующи.

МОСКВА. СССР ВДНХ хьайийллай «Химически индустре доаькъошкара Iилма-технически прогресс» яха тематически выставка.

ЦхьайтталагIча пятилеткагIа химически индустрига химически промышленноста производство боаран 30—33 процент даккхе, машинай прогрессивни системаш хьае, продукце дикал дикка тоае лерхI.

Выставкерча материалаша къахьокх Iилма - технически прогресса керттера лостамаш, кердагIа йола оборудовани, дувц коллективай хьалха латтача опытах.

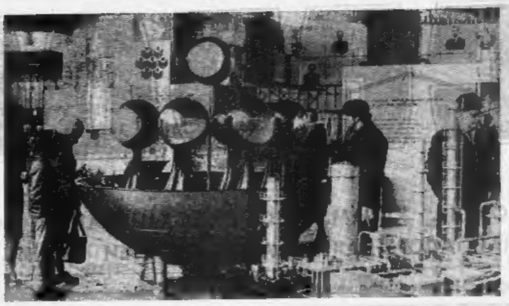

СУРТА ТIА: выставка зале.

Е. АДАЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЭНЕРГЕТИКИЙ ГIОНЧИЙ

Нохч - ГIалгIай республика энергосистеме хьалха латтача предприятеех цаI я «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно - наладочни предприяте коллектив. Ткъаь яхк шу дизад цу предприяте слесарий, турбинистий, котельщикий бригадаша «Грозэнерго» районни энергетически управлене теплоэлектроцентралашкарча керттерчех гIонча йолчен оборудованеша капитальни ремонташ ю. ХIаьта 1965 шера дена вежарашка йолча Дагестански АССР теплоэлектроцентралашкарча, гидроэлектростанцешкарча тайп - тайпарча оборудованеша ремонтиш балхаш деш хьа а йоагIа уж.

ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера ремонтно-наладочни предприяте болхлоша доккхий социалистически декхараш тIалайцад. Уж хадил хьалха кхоачашдаре «ХIара балха дийнахьа хьалдер дукхагIа хилийта!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоалаьльча цар цхьа бутт дIабахийтабад шоаш тIалийца декхараш дикка тIехкхоачийи да деш. Цудухьа вIаштIехьдаьннад цар деррига техническо - экономически хьокхалий ше бетта план хаьнл дукха хьалха кхоачашъе. «Грозэнерго», «Дагэнерго» предприятешкарча энергетически оборудованеша ремонт еш дукха балхаш даьд цар.

Ше шу доладелча дена цар ремонт яьча шин котлоагрегата тIехдика оценка еннай, хIаьта цхьан котлоагрегата, шин гидротурбинана дика оценка а луш, боля бе йолалийтай уж.

Шоай декхараш даим тIехкхоачаш а деш, хаддаза социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгальяьнна я Агеев Николай, Цауров Анатолий, Плешаков Юрий, Таиев Iаьла, Дубовский Александр керте латта ремонтникий бригадаш, сварщикаш Решетов Юрий, Рябкин Александр, электрослесарь Хусаинов Лема, электрообточица Ягодкина Натальи, кхыбараш. Шоай балха тIа цхьанкха тайпа брак а ца кийсйолийташ, хIара сменагIа нормаш 110—120 процент кхоачалу цар.

С. ХАРИТОНОВ.

№ 11 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кеп а теха арабаьннай КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропаганда агитацен отдела «Агитатора блокнота» аргIанара номер. Из дIайолалу «Хьувкъама кийчлуш» яхача передовой статьяца. Республика юрта боахама министерства механизаце отдела керттерча инженера В. Белоусова «Яьат чуаца техника — кийчол мугIаре!» аьнна лаьльча корреспонденце тIа хьадда дувц кIи-марса хаина боахамашка яьча кийчонах.

«Массе оагIорахьара шийгара хьоккам гойташ» яхача зарисовка тIа дувц «Трансмаш» завода хьалха латтача токарах, агитаторах В. Н. Шелухинах.

«ЛоархIаме даташ» яхача рубрикана кIал я парте обкома ягача, яхачи промышленностех торговлех отдела заведующе Л. Муратовас «Наха чIоагIа хоаттача товарий дикал кхы а лакхъе» аьнна яьгача промышленноста болхлой Деша хеталь статья.

Сийлахь - боккха Даймехка тIом хьайнача дийнахьа дена 40 шу дузаш хилара хеталь я «Котало йоаккхача юкъедаккхьа керттера дакъа» яха тIема Iилмай кандидата Н. Андроникова язъяь статья, кхыйола материалаш.

Партийни экономически дешара системе

IОМАДАЬР БАЛХА ТIА НАКЪАДОАЛ

Бухсоццаш хула занятие еш хиннача КПСС Сунженски райкома организационни отдела заведующе А. В. Шерпилова XIX партсъезда цIерагIча колхозе семинарски группе «Парти — советски халкъа авангард» яхача темагIа яь теоретически конференци чакхъяьнна хилар хьакхайкедешие а, шиа меттера хьал а гIетта пропагандист Червинскай Берта Евгеньевна ягIача дIатIавахар ладувгIарго Спиро. Евгений Леонидович. ТIанаха цуйга кулг дIа а кховдадаь цо беэаме аьлар:

— Мукъаба сона, Берта Евгеньевна, балха гIулакхаш сагота хиларца хьай мукъа ха кIеэнга йоллаше а сел бехктоехаме хеташ пропагандиста декхараш Iа ишта дика кхоачашдарах берригача ладувгIарий цIерагIа хьина баркал ала. Цо аьнначох шоаш чIоагIа мутIахьа болга хьахьекхар пале баьгIачар чIоагIа тIоараш тохарца.

Ала дезаш да, цу колхоза керттерча экономиста В. Е. Червинскай пропагандистски балха ишта мах бер де доагIаш дaь хIама хилар. Цуй балха опытах кIеэнга дийцадац партийни собранешка, КПСС райкома пленумашка, активашка. ХIаьта цо беш бола болх берхате хилар цIаьнха а хьагайтар цу дийнахьа аьча тIеххьарча заняте я. Гуш дар цу гIулакха пропагандист санна берригa ладувгIараш а дика кийчбенна хилар.

Хьалха санна хIана а заняте дIайолалуш пропагандиста аьча, йоккха еце а. чулоацам болча доклада ладувгIарий уйлаш сомаьхар, цар хьинаре дакъа лоацаргдата къалаш хьадир... Из де цуна карагIдоал теори вахарца аьхха ювзаш, шоай балха тIа кийслу кIаьтга маIан дола масалаш кхувлаш цо къамаьл денлаь. Ишта ладувгIараш тешабеш дар парте кулгалдара лоархIам айбаларах цо цу дийнахьа цига дийцар а.

Из ше доча хана цо кIот гIортолга йир карте XXVI съезда материалех, СССР экономика, культура дегIакхувлача парте кулгалдара лоархIам тIа-тIа лакхбарца вай мехка дIахойодача хана доккхий социальни хувцамаш дерзхилар белгалдаьккхар. Хоадамболаш хьахьеккар цо шоай колхоза вахаре партийни организаце, хIара коммуниста авангардни лоархIам сенца белгалбувл, хIара сага марксистско - ленински мировоззрени хьаяра мел лоархIамболаш да политдешар.

Пропагандиста доклада тIа шерра моттиг дIалаьцар парте чура демократи дегIайоалаяра дешаша. Къаьстта тернам тIабахийтар критикен самокритикен дегIайоалае езаш хилара, бригадаьнна хьалаш тернал а деш политико-кхетама болх беша барг ца хилара, хIаьта из деррига а коммунистий, берригача къахьегамхой хьинар ейдара тIадерзадаь хила дезара.

Доклад яьнначул тIехьагIа къамаьл де дош дийхар колхоза консервни завода директора Е. Л. Спирос. ДегIаенача социализма хьалашка парте кулгалдара лоархIам, шоай боахама вахарера къаьгга масалаш а кхувлаш, ладдаиза лакхлуш хилар дика хьахьекхар цо.

Партийни дешара, идеологически политико-кхетамех балха лоархIамах лаьца КПСС XXVI съездо аьнар дика довзихеш къамаьл дир тракторни бригада бригадира В. А. Ванюченкос. Цох лаьца ше дувцаш, цо белгалдаьккхар, цу дезаьй бе боагIа лоархIам беш боаца кулгалхой, специалисташ боахаме хIана а тIехьа болаш хилар. Цхьабола новкъостий тIера бац занятешка хьаьха, шоай идейно теоретически боарам лакхбе.

Конференце ишта корта бола къамаьлаш дир экономиста А. Реутовас, склада заведующе В. Могушкова, ветеринарни лоро М. Корягоя. Шоаш дийце дешаш теоретически дика доашхаш, коллектива практически декхарашна дувзаш, шоашта карагIдаьнначун самокритично анализ еш хьахьокха вIаштIехьдаьлар цар.

Цунца цхьана ца аьлча далац, укх партийни организаце бухсоццаш яьча занятешка цхьайола мела моттигаш кийсъялар. ХIаьта цу даькъе де дезар хьем ца беш хIанзле а белгалдаьннача бенгахьа а хет.

Лакхе вай белгалдаьккхадар къамаьлаш даьрех берригаш а хIана бац аьнначар шоаш дийцача дешай чулоацам кIоарга хьабовзийта хилар. Вакъда, геттара баккъа кургдар цар аьначун тIаьтохараш деш кхыбараш хинабаларе, дискуссе яра хьесапе цар къамаьл даьрхадаларе. Из укхаза цу дийнахьа душ дацар.

Шено яц, партийни комитет дIахойодача хана цу гIулакхага а хьонаргхиларахи политдешара ерригa формаш парте XXVI съездо дIадехарий боарам тIа яккхара шийннай хьинари тIадохийтаргхиларахи.

Н. ВОЛГИН.

КЕРДАЧОХ ПАЙДА ЭЦАШ

Цхьа баьхьи доацаш дин пропагандист партийни дешара системе керттера фигура я аьнна Л. И. Брежнева КПСС XXVI съезде белгалдаьккхар: «Дукхача даькъе духхьал цунах тийша да семинараш, политшколаш, университеташ мишта хургья яха дош: царех цкъаза оттадаь сахьаташ «доахаш» йола сагота моттиг хургья, е вешта, массе метте дийнача партийни уйлаш дешем киз бола центраш а хинна уж дIаоттаргья».

Политически, экономически дешара толам балар, цу тайппара, пропагандистски кадрай кийчонца, уж гIулакхех сакхийна хиларца кулаш да. Цу дешашта тоъал уйла тIайохийт Грозненски партийни организаце. Партийни комитеташа даим лех коммунистий дешара дикал лакхъяра эффективнегIа дола наькъаш. Царех цхьа никъ — опорни школасхи теоретически семинарсхи пайда эцар.

ХIанз Грозне хьалхй цу тайпара 30 совгIа методически центр. Опорни школашта керте латт пропагандистски практика белгталара опыт йолаш хиларча совгIа, шоашта тIадилла из гIулакх творчески леладе, инициатива гойта а кердадар лаха а ховш бола нах. Уж дешаш дикка кхоачашдеш ба опорни школай пропагандисташ: «Красный молот» завода техбюро начальник нов. В. С. Кузнецов, Анисимова цIерагIча НГНПЗ цеха начальник нов. А. А. Колесников, Грозненски локомотивни депо машинист-инструктор нов. П. К. Думчиков, «Электроприбор» яхача завода инженер-конструктор нов. В. П. Ширяев, «СевКавНИПИнефть» яхача Iилма-толхама а проектни а института отдела начальник нов. П. Н. Юрков, № 16 йолча юкъерча школа директор нов. М. Х. Хасханов, кхыбола новкъостий.

Опорни школаш теоретически семинараш дукхагIа хиларца дувладенна хьалхашка оттадаь шоай декхараш кхетадергдолаш цар кулгалхой кийчбанза, эггара хьалха царна методически кийчо кланза дергдоацаш эттад гIулакх. Цу гIулакха 1980 шера сентябре денз массааа болх бергболаш хьайийллай опорни школай пропагандистий семинар. Цуа балхаца дакъа лоацаш хилча пропагандистий торо я теорехи методикахи, КПСС чурча а арахьарча политика актуальни проблемаех лаьца ешача лекцешка ладувгIа, опыт дIа-хьа эца. Уйла тIайохийт пропагандисташ гIулакхашта дух тIа бехара я. Масала, дукха ха йоацаш опорни школай кулгалхошта хьалхашна къамаьл деш хилар города керттера архитектор нов. Д. А. Надиев.

Опорни школай пропагандистаца беча балха тIа керттера лостам ба массови пропагандистски практика проблемни дешара методикаш Iомаяри юкъехахьари. Ховш мадарра, проблемни дешар — деша багIараца беча традиционни балхаш кийсдича керда, дикалга дилача эггара тIех тайпа. Пропагандисташа керда методика караерзаяра ларде уйла партийни, комсомольски, экономически дешарах пайда дукхагIа боалийтача, школярство, теори механически дагахьа Iомаяр, формализм санна кIеэнга кийслуш доаца гIулакхаш дIадоахача эффективни наькъех цаI. Белгалдоалаш хIана да, проблемни дешар хьехара методикех деша багIараца беча балха тIа инициативеи творчествои йолаш болча дукхача городской пропагандисташа пайда эцаш хилар. Цхьабакъда, из методика юкъехкхахьара боарам бе-бе ба: проблемни дешар хьехарах цхьабараша эпизодически эц пайда, вокхаш проблемни дешар хьехарах идейно-политически кхетам баларе киз бола инструмент е гIерт.

Опорни школай пропагандисташа проблемни дешар хьехача опорни школасх кхетамца пайда эцилга кердача методика совленех бокъонца лор тешадаран из Iомае болабаларан вокх пропагандисташте новкъостал де лаьрхIа да.

Проблемни ситуацеех кхетаме пайда эц, масала, культпросветучилища опорни семинара кулгалхочо нов. Т. Б. Богатырева. Цун семинара Iилман атеизма дешаш Iомаду, хIаьта из Iилман-атеистически кхетам балара бокъна лоархIамболаш а да.

Атеистически проблемаш Iомаеча хана лоархIаме да деша багIараш творчески уйла е, проблема чулоацам кIоргагIа кхетабе Iомабар, цу тайппара, атеистически пропаганда практике эффективнегIа яр духьа.

«ХIанзарча идеологически къовсамера атеизми дин» яхача темах лаьца еча цхьан заняте деша багIараша пропагандиста тIадиллар мехкара дин классови овлаш дIадаьхадоллашехьеи плана бовраматIа беш Iилман-атеистически болх боллашехьеи бахача наьха цу даькъе Нохч-ГIалгIайчене бахача наьха я, цхьадола дакъа дин харц уйлашта тIетта хIана даьннад яхача деша вилля ехта. Проблемни ситуаци эттар. Цхьайола дин обрядаши традицеши тIехьенгара тIехьенга ювлаш хилларах, хиназа чу гIулакх дераш хIамзарча хьаллашца тарбала ховш хиларах, кхыдарех доладеннача къамаьла юкъебаьхнар деша багIараш.

«Христиански бусалбен диний секташ — Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа» яха заняти кийчъеча хана пропагандиста Богатырева пайда ийцеб проблемни заданех. Деша багIарех цхьаьнена тIадиллар дешархойн цар даьйнонойн динара гIулакхаш митта хар духьа хьалхарча курсашкарча дешархошка анкетни хаттараш делла. Хаттарашта тийннача жоппаша чIоагIа къамаьл доладайтар дешархошта Iилман-атеистически хьехам дIахо дикагIа балара, хIара дешархочун хьинаре вахара позици хьахилийтара хьанъехьа.

ХIанз, партийни дешара, экономически образоване системе КПСС XXVI съезда материалаш шерра Iомаеча хана, опорни школай пропагандисташа хьайийлла занятеш ю. Цига кхайка боалабаьча пропагандисташа Виш я деша багIараца беш бола болх киса вIаштIехьбаьккхабий хьажа. ЧIоагIа тернам тIаозаш чакхъьлар «ДегIаенача социализма хинара КПСС экономически политика» яхача темах лаьца «Красный молот» яхача заводе опорни теоретически семинара кулгалхочун нов. В. С. Кузнецова хьайийлла заняти.

Шоашта пайдане хIамаш кIеэнга кораданзар пропагандисташта дукха ха йовцаш хиннача хьайийллача заняте «Грознефтехимремстрой» яхача треста опорни теоретически семинара кулгалхо нов. В. М. Ленин вол хиннача собеседоване.

Опорни школа — пропагандистски кадраш методически кийчъяра дика форма. Цхьабакъда, цу балха боарам кхы а лакхбар духьа лоархIаме да эггара къалха опорни школайн теоретически семинарийн кулгалхой харжарах доле дош. Опорни школа пропагандист опытал совгIа, къахьегамхошта идейно политически кхетам балара чIоагIа кордалар, хьалхаллатар малагIа да ховш а нахаца беча балла эффективнегIа йола формаши методаши дешон лохаш а хила веза. Опорни школа пропагандист новатор, хьалха латта методика майрра пропагандистски прак майрра пропагандистски практикана юкъехухьаш, КПСС XXVI съездо дIадехача тайпара идейно-кхетама болх лерттIа а тернам тIаозаргболаш а вIаштIехьбоккхаш хила а веза.

А. ГОРШКОВ,
КПСС Грозненски горкома пропаганда агитацен отдела инструктор.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето белгалду вайтоломии республике сибирски язва, бруцеллез, туберкулез, кхыдола лазараш юртбоахама хьайбашта хилара эпизоотически хьал хала эттаьга. Дика дац грызуний чума хьакъехьара хьал а.

Юртбоахама цхьайолча культурай а лаьттанцарча продуктай а хьувкъама во Iатаь колорадски жук, калифорнийски щитовка, восточная плодожорка, комсий филлоксера, горчак розовый, иссен калочк яха садоахка хIамаши оасари. Сунженски, Назрановски, Малгобекски, Ачхой-Мартановски, Шалински районашка, Грозни Гудермесен чIоагIа яьржай амбрози.

Цу дерригне а хьайбаш цамогаш хилара кхерам тIатесса ца Iеш, наха а эпизоотия карантини объекташ мехка кхыча районашка дIайоаржаяра а кхерам тIатосс.

Хьайбаш цамогаш хулеш карантинни объекташи дIа ца йоаржайтар духьа Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето соцам бу:

1. Халкъа депутатий Советий районии, городской исполкомаш, Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерство, «Чеченингушвино», «Чеченингушплодоовощпрома», «Чеченингушсортсемпром», «Чечингскотопром» объединенеш декхарийла йойла нах бахача чIара пункташ боахамех хьайбашта инфекционни лазараш ца хилийтара профилактически мероприятеш чакх мишта йоах хьажа а на дош дувца а.

1981 шера 15 июль тIакхачалехьа хIамаш дIайийначча кхашка, бешанашка, комсий кхашка, гражданий лаьттан участкашка карантини хIамаш, лазараш, оасар дий хьажа. Гучаьнна карантини гIулакхаш де деза моттигаш цу сахьате хьакъовста а яь агротехнически химически хьесапе уж дIадаха.

2. Ерригача ведомствай, колхозий, совхозий, юртбоахама предприятей кулгалхой декхарийла ба карантини хIамашца, лазарашца, оасарца, агротехникай хьайбашн баьцовтIаши лоралра химически средствайи дикагIйола методаш а лелаеш, чIоагIа къовсам лоаттабе.

3. «Чеченингушсельхозхимия» яхача республикански объединене, Респотребсоюзо, «Росхозторг» базо, «Промтовары» яхача объединене совхозаш, колхозаш, юртбоахама предприятеш, бахе цаь мел эшача ядохимикаташа, гербицидашца, карантини хIаманаща, лазарашца, оасарна къовсам лоаттабара аппаратурана Iалашгьяра шея эшар де деза.

4. Кхы тIа а къаьстта распоряжени хилалца бокъо ма лойла хьайбай продукце деррига тайпанаш карантини лоархIа продукции (ковртол, баьцадааръш, сом, генараш, йол, ча) республикал арахьа дIаяхьийта а дIаякха а.

5. Юхаспадаь хьайбаш хьайбай продукце деррига тайпанаш, хIаьта ишта соцама 4 пункта тIара лаьттан продукции Респотребсоюза заготовительни пункташкей юкъарча кхачап Управлене заготовительни дIаьхьех дIачутела.

Респотребсоюзо хIара районе кхы тIа а вIашагIйоккха езэ бахача нахагара хьайбай лаьттан продукца хьаэйергйола пункташ.

6. Респотребсоюзо, Нохч-ГIалгIай АССР торговле министерства, юкъарча кхачан Управлене Iалашде деза соцама 4 пункто маьххара социальни юхаенней продукци цхьанкха а духьале йоацаш массайолча хана дIачуэцийтеш шийн ханнахьа цох доагIар дIалулеш.

7. Къулбаселе - Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене, Грозненски аэропорта, бувзама Нохч-ГIалгIай производственни управлене, автотранспортни предприятей лаьттан продукци дIаяхьа а посылкаца дIаяхьийта дIаэца а бокъо яц юкъарлачахьалкхен хьесапе дола карантини сертификаташ хилча мара.

8. Халкъа депутатий Советий районини городской исполкомаша, Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерства, СССР юрта боахама Министерства Нохч-ГIалгIай АССР-е гIоллярча баьцовгIай карантина йолча Пачхьалкхен инспекце НГIАССР МВД-на цхьана общественни правопоа формированеех пайда а эцаш вIаштIехьдоаккхалда районий наькъашка патрулировани ерга, дIаяхьа бокъо йоаца продукци дIа ца яхьийтара автотранспорта тIа дIахьор фуд хьежилга, хIаьта доалахарча автономни республикашка, кращка, областашка долхача наькъашка посташ оттайойла.

КПСС XXVI съезда решенеш кхочушъеш

ХАНАХ ПАЙДА ИЙБУ

Дукхахча хана дезӀ дика къахьегама толамаш доахаш, МагӀалбикерча промышленни предприятешта юкъе лъаркача социалистически яхье хьалхалаттарий мугӀарашка йолаш хьайоагӀа Вознесенскерча газ чакхйоахача завода коллектив.

Толамца кхоачашдаьд заводо иттлагӀча пятилетка декхараш. БӀаьш эзараш сома маьха продукци еннай газ чакхйоахараша пачхаьлкхена планал совгӀа. ТӀехкхоачашъяьй газах бензин дакхара, цӀенъяь газ дӀаяхийтара планаш. Аллха соахка цкъан шера шозза призовой моттиг яьккхай завода коллективо Еррига союзни социалистически яхье.

Иштта дикача ларда тӀара дӀайолайир газ чакхйоахараша цхьайттлагӀа пятилетка. Къаьстта хьинар ейдеш къахьийтар КПСС XXVI съезда накъабелкаш. Укх шера хьалхарча шин бетта пачхаьлкхен план а съезда сийна тӀайийца хинна доккхий социалистически декхараш а толамца кхоачашдарца белгалъяьккхар завода коллективо хьамсарча парте форум.

— ЧӀоагӀа дега гӀоздьенна тӀаийцар Вознесенскерча газ чакхйоахараша цхьайттлагӀа пятилетка шерашка вай моти экономически а социально а детӀабоалабара КПСС XXVI съездо белгалъяьккха программа, — дувц завода партбюро секретара В. И. Чирнова, — съезда балха итогаши газ чакхйоахарий декхараш дувцаш болхлой собранеш хиннай завода хӀара цеха, установка коллективашка. Цу собранешта белгалдаьхача съезда сопамашца мол а луш, укх шера кердача пятилетка шерашка заводо нарадераде лаьрхӀад керда доазонаш. Йолеш йолча торолий лоархӀам а беш тӀанийцад доккхий социалистически декхараш. ХӀанз укх толамца кхоачашдеш а ба тха газ чакхйоахараш.

Доккхий а бехктокхаме а декхараш кхоачашде дезаш а завод укх пятилетка хьалхарча шера. Газ чакхйоахараша лаьрхӀад укх шера 145 эзар тонн бензин дакха, 320 миллион кубически метр газ яла, цхьа миллиона 599 эзар тонн мехкдаьтта даза, укх шера 24 декабре продукци маьхаталъяккхара план кхоачашъяь яккха. Вешта аьлча, халал ворхӀ ди хьалха. Дашхенна планал совгӀа 100 эзар сома продукци яла, цу юкъе 12 тонн газах дакха бензин, 12 миллион тонн газ а йолаш. Кхоам беш пайда эца лаьрхӀад электроэнергех, химреагентех, кхыча хӀамаех.

Завода хьалхашка латта декхараш хана хьалха кхоачашдара тӀехье цехашта, установкашта, сменашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь дӀадоладаьд газ чакхйоахараша уж керда декхараш кхоачашдеча. Цу тӀехь цар дина аьттув а [illegible].

Толамца кхоачашдир заводо укх шера хьалхарча квартала декхараш, МагӀалбикерча промышленни предприятешта юкъе лаьрхача социалистически яхье хьалхара моттиг а йоаккхаш. Массарел динагӀа толамаш дахарах завода эшар КПСС МагӀалбика горкомен халкъа депутатий городской Совета исполкомен карара хара тела ЦӀе байрак.

Иштта хьалхара моттиг а йоаккхаш котбаьлир газ чакхйоахараш ЦӀьоалагӀча мая сийна дӀахьош хиннача социалистически яхье а. Цар вӀаштӀехьдаьлар бӀь бетта балха декхараш хана хьалха кхоачашде а планал совгӀа иттанаш эзараш сомий маьха продукци яла а.

Ханал хьо ди хьалха кхоачашдаьд газ чакхйоахараша май бетта декхараш а. Ер шу доладеча дехьз планал совгӀа Дашхенна деннад цар йиъ эзар совгӀа газах дакха бензин, бархӀ миллион совгӀа цӀенъяь газ, кхыйола продукци. Укх яхе бетта завода коллективо планал совгӀа мехка еннай еррига а 50 эзар сома совгӀа продукци. Вешта аьлча, из хул завода социалистически декхарех дерригача шера яла лаьрхӀачох ахавел совгӀа.

Уж толамаш шо-шегӀа хьахиннадац. Балха хийслуш йола дукхӀа халонаш эша а еш, партийни, профсоюзни организацеша, завода кулгалхоша предприятена хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдара еррига коллектив оарцагӀаьяьккхар, берригача болхлоша шо-шоай метте дотлазаш, хьинар кхо ца деш къахьегар бахьан долаш хьахинна да уж.

Укхала эгӀара хьалха белгалдаьккха дена «ХӀара балха дийнахьа хьадер дукхагӀа хилийта!» яха патриотически болам хьинаре хьаллаьцалта. Цу дешнах йолча социалистически яхье дакъа лоац еррига цехаша, установкаша, бригадаша, сменаша, берригача болхлоша.

Социалистически яхьа итогаш ю кӀира дийнахьа, гойтама экрана тӀа дӀа а хьаеш. Котбаьннараш материально моральни белгалбоахаш йола итогаш ю бетта цкъа.

Завода балха доагъошта юкъе укх шера социалистически яхье дукхагӀа хьалхара моттигаш йоахаш хьайоагӀа начальник Б. М. Барнихоев а профорг М. С. Олигова волча цхьоалатӀча комбинированни установкай начальник А. М. Богданова профорг В. Г. Залкина волча компрессорни станцей коллективаш. ХӀанз а социалистически яхье хьалхе царга я.

Заводе кердача тайпара вӀашагӀъеллача социалистически яхье хьалхара моттиг яккха атта дац. ХӀана аьлча, керттерча балха хьокхамаш мела дика дале а, цхьан сага къахьегамен балхен дисциплина галъяь е болх во баь цхьа моттиг хилча из коллектив социалистически яхье котъяьннарг лархӀац.

Иштта гӀулакх вӀашӀехьдаккхаро лакхбу коллективе хьалхашкара кӀара болхлочун бехктокхам, цхьа дезал санна кхоташ коллектив. Юхера а лакхбу социалистически яхьа лоархӀам. Из чӀоагӀа лоархӀаме да предприятена хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара.

Массе а хана социалистически яхье дикагӀа хьокхамаш долаш, хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдеш я бокхагӀболча операторий С. Д. Бамбатова, Л. А. Школьнарй, Е. С. Балахтара, бокхагӀболча машинистий И. Д. Далакова, В. И. Алексеева сменаш.

Заводе массанена шоашкара йовкхам гойташ, хьинар кхо ца деш къахьегаш хьабоагӀа операторашт Л. А. Узнева, А. И. Маломушева; машинисташ В. М. Киселев, Л. П. Крышняя; слесараш М. С. Мерешков, М. И. Чеботарев, П. П. Попов, дукха кхыбараш.

Лакхе белгал мадаккхара, дукха далоцаш нийсду завода балха тӀа. Царех керттера яр — хӀанз а къоастадаза дӀа завод бийлаца Ӏалашъяра гӀулакх. Цкъа а шозза а оттаньча хананашна хьалъяь ца йоахаш тӀехьаьшна латт сероводород доаллача мехкдаьттахи газахи пайда эцара эша гӀирсаш. Уж дешаш сихагӀа къоастадара новкъостал эш завода.

КПСС XXVI съезда сопамаш кхоачашдеш, завода чурча торонех бизза пайда а эцаш цхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча шера декхараш толамца кхоачашдаре хьинар кхо ца деш къахьегаш ба МагӀалбикера газ чакхйоахараш.

А. ХАРСИЕВ,
«Сердало» себ. корр.

5 ИЮНЬ-ГОНАХЬАРА ӀАЛАМ ЛОРАДАРА ДЕРРИГДУНЕН ДИ

Цхьана гӀулакхаш леладу дакъа — экологи

Социалистически доттагӀлен мехкашка интенсивно ду Ӏилмахоша гонахьара Ӏалам бӀех ца далийта лаьрхӀа йола оборудовании прибораши хьалра а уж халкъа боахаме чуйоалара а тӀадерзадаьб балхаш. Из болх бу дукхха оагӀонаш чу а лоацаш дунен халкъашта юкъе цхьана леладеча гӀулакхий тема чу. СЭВ членаш долча дукхача мехкий Ӏилман-тохкама институтий кӀийлен тӀа хьаьйй цу а вокх проблемашта наьсканешта координаци еш йола центраш. Масала, атмосфера промышленни предприятешек автотранспортон бӀехъярах лорара гӀулакх ду Дрезденерча фегарчен шелдечен техника Институто (ГДР). А. Н. Сысниа цӀерагӀча юкъарча а коммунальни а гигиена Институто (СССР) координаци ю фо, хий, лаьттан тӀера тӀоа лорабара гигиенически аспектай дакъе. Цо леладу нах бахача моттигашта хий далара, гӀар-татацарча къовсама дешаш. Братиславерча Словацки Ӏилмай академе ландшафта биологе Институто (ЧССР) вӀаштӀехьдоах экосистемайн ландшафтаи дакъера тохкамаш. «Промышленни бытовойн отходаш дӀаяхарен царна утилизаци ярен» темана координаци ю центр я Будапештера гӀишлош хьалъяра гӀулакха экономикан из вӀаштӀехьдаккхарен Институт.

СЭВ членаш долча мехкий Ӏилмахоша, специалисташа цхьана нийчъю газв хийн цӀендара, дом чулувцара, промышленни бытовойн отходех йохна эзе хӀамаш дӀаяхаран уж чакхъяхаран йола оборудовани. Цунца цхьана конструировани еш арахьара го бӀехбалара тӀахьожам лоаттабе гӀо ду я из бӀех ца балийтера де дееш гӀулакхаш хьанахьа де йиш хулийташ а йола прибораш. ХӀанз кхоачашъяь я эзар совгӀа задани. 400 разработка я социалистически доттагӀлен мехкий халкъа боахаме пайда эцаш.

Дахча гӀулакхех дукхагӀа дераш сага гонахьара го эгара дукхагӀа бӀехбеш йолча Ӏаьржача металлургена доагӀаш да. Социалистически пачхьалкхений предприятешта чуйоалаьй доменни мартеновски пешкашта чура, конвертерашкара аракхуваса газаш цӀенъяра йола установкаш. СЭВ членаш долча дерригача мехкашка металлургически агрегаташ керттерча дакъе Ӏалашъю екъача методагӀа газ цӀенъяра системашца, масала, электрофильтрашца. Цу методаша чӀоагӀа кходу цӀендара балхаш деча керттера компонент йола хий, лоху цу гӀулакхашка дӀадодар. Цуна тӀатоха йиш я, дукхача предприятешка газацара дом боккъала дика (99 процентага кхоачаш) дӀабоаккхаш йола эффективни устройствашт оттаяь хилар.

Нагахьа санна хии бессейнех дийнача, укхаза кӀезигагӀа зе де къинай Ӏаьржа металлурги. ХӀана аьлча, тӀехьарча шерашка кийча а ль юкъейнкхьай хий эгара динагӀа цӀендеш йола способаш, хьаьйй цкъа чухийнача хих дукхаза пайда эца йиш хулийташ йола предприятин хица Ӏалашъяра къайла система. Техника дегӀаьхара хӀанзарча боарамо йиш хулийт гаргарча хана массанахьа а хий дӀа ца ухийташ чугӀолла кхестадеча предприятеш хица Ӏалашъяра къайлача системага доала. Цу хьаькъехьара масал да Свердловскера Верхне-Исетски металлургически завод. Металлурге практике дунен тӀа эгара хьалха юкъейоалаяь ухкеза чура ара ца доалийташ хий чугӀолла кхестадара комплекс.

Шерра чудоаладеш латт металлургически шлакаш чакхъяхари производства отходашта утилизаци яра. Цу гӀулакхашца гӀо ду гонахьара го бӀехбелга кӀезигде, лакхагӀча лагӀа тӀа доаккх минеральни ресурсех пайда эцар, кхою Ӏалама материалаш, йоккхий лаьттай майдаш мукъайоах. Иштта, Ӏайна лаьттача шлакех пайда эцар бахьан долаш дуккхал 1977 шера мукъадаьккхад СЭВ членаш долча мехкашка 1200 гектар лаьтта.

Социалистически доттагӀлен мехкашка эконологе дакъе деррагӀа чакхдоахача гӀулакхех дика беркат доал. ДӀадакача ихе шера, масала, Болгаре дикка тоаденнад йоккхийча промышленни центрий фен бассейна хьалаш — цхьан электрофильтраша шерра луш 1,5 миллион тонн дом. Ерригача регионе тешаме заслон оттаю автотранспорт атмосферо еча зенеча воздействана дукха. ХӀанз конструкторски разработкаш уттаеш автомобилаш ераша теркалъю экологически хьокхамий кхача йиш йолча система стандарташ. Цу тайпара система дунен практике дукхьашка нийчъяьй СЭВ мехкаша.

Гонахьара Ӏалам лорадари цӀендари пачхьалкхен политика ранга тӀа даьккхад социалистически доттагӀлен мехкашка. Масала, 1980 шера Советски Союзе тӀаийцад «Атмосферия фо лорадарах» дола закон. Цо дӀахо дегӀайоалаю гонахьара го цӀена лоаттабарах йола СССР Конституце положени, хӀаьта пачхьалкхен деррига Ӏалама рузкъаш шийтӀкъама кӀал лаьца цаӀ йолча советски законодательни система лоархӀаме звено а я.

Гонахьара Ӏалам бӀех ца долийташ лорадара дакъе Ӏилмахоша дукхача оагӀора хӀара цхьана леладеча гӀулакхашца гӀо ду социалистически мехкашта хӀанзарча хавара производствой Ӏалами «машаре дахара» проблема комплексно къестае.

Борис РАЕШ
(АПН).

Ӏалам лорадара боккха термам тӀабохийт СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химически заводе. Гонахьаре фо, хиш мел цӀена да тахкара эша нерна гӀирс ба лабораторе. Дикка балха опыт, лакха квалификаци йолаш ба укхаза къахьега нах а. ХӀаьта геттара дика лоархӀабу шоай декхарех Вычелко Нина, Аздамирова Светлана.

СУРТА ТӀА: дола хий мел цӀена да тохкаш ба лабораторе толашагӀа йола болхло Аздамирова Света.

С. ХУТАЕВА сурт.

Окски заповеднике

Укх шера шерра дьоржа доагӀа Мещеры яхача додача хих дӀакхеташ дарех эгара хозагӀа дола, цун йистошка Окски заповедник уллаш дола, Пра яха дода хий.

ЗӀамигача гӀайренгаш тӀа е Ӏаьржа доагӀача хиво Ӏоккухьача дахчаш тӀа, гаьнаш тӀа кхувссалуш хих кӀалхара ювл пхьагалаш, цогалаш, сноташ. Уж оахкарилгаш кӀалдисача хана царна новкъостал де оарцагӀбовл заповедника болхлой, уж хьа а лувцаш, фосташ а деш царна эне хургӀйоацача моттигашка дӀа а кхухьаш дӀахец цар уж.

Мещере юхе лелача оалхазарашка хьожаш, цар бӀенаш лоархӀаш а ба орнитологаш.

Заповедникерча оакхарашта йоккха паргӀато я. Укхаза я хьуна хьакхарч, сьарч, кхыметтел зубраш а.

Заповедникe я иштта геттара кӀезига йолча гӀаргӀулий тайпа питомник а. Из йолча дӀатӀакхачалехьа хозаш хул цу тамашийна долча оалхазарий цӀогӀара. Ӏилмахоша дукха болх бу гӀаргӀулеш, къаьстта а стерха лораеш, уж сбаб гӀерташ. Керттерча дакъе уж де гӀертар да Окски заповедника районе цу геттара кӀезига юкъедисача оалхазарашта паргӀато хьаяр.

СУРТАШ ТӀА: 1. Пхьагал кхерама кӀалхара йоаккхаш латт. 2. Оалхазарашта юкъех гӀоазараш дохкача хана.

Ю. ДЬЯКОНОВА
суртш.
ТАСС фотохроника.

МАССАНЕГА КХОАЧАШ ДОЛА ГӀУЛАКХ

Нохч-ГӀалгӀайчера хиш тайп-тайпара чкъаьрий долаш да: осетр, шемая, цӀена чкъаьра, лосось, усач, кӀай амур, толстолобик, лещ, сом, щука, красноперка, вьюн, кхыдараш. Уж лореде декхарийла ва саг. Доккха Ӏалама рузкъа да из.

Вай республикера долча хиш а водоемаш а цӀена лоаттаяр дукха, цу хиш тӀа даха оалхазараш, цу чу лела чкъаьрий дукхагӀа хилийтар дукха дукха балхаш даьд бархӀлагӀча, ийслагӀча, иттлагӀча пятилетнашка. Хиш цӀендеш йола гӀишлош хьалъяра 100 миллион сом совгӀа ахча дӀадахийтад. ХӀаьта а ала йиш яц чкъаьрий леладара хиш хила доагӀача бесса цӀена да аьнна. Цхьайолча хана цу чура гидробионташ йовш моттигаш а нийслу.

Гидробионташ эгара чӀоагӀагӀа йоаеш дола гӀулакх да цӀендаьза дола хиш цӀаьхха дукха водоемашка Ӏочуухийтилга. Цу тайпара дола гӀулакх дукхаза нийсденнад вай республике чакхдаьннача шера. Масала, 1980 шера май бетта ацетонови заводо деннен-буск лаьрхӀача масеехк эзар кубически метр моакка Сунжа яхача хи чу Ӏочухийтад. Цу гӀулакхо геттара чӀоагӀа толхаьй хин кислородни режим, ихтиофауне деча дӀакхаьча хийнай. Из бахьан долаш чкъаьрий лорадеча пачхьалкхен инспекце завода кулгалхошта директора Чирвов Виктор Яковлевичан керттерча инженера Кашин Валентин Андреевичан хӀаренена итт-итт тум гӀод техад.

Аргунски дулхакомбинато бӀеха хий чухийнад «Джалка» яхача додача хи чу. Цо геттара чӀоагӀа зе даьд ихтиофауна. Из бахьан долаш чкъаьрий лорадеча инспеце комбината керттерча инженера 100 сом гӀод техад.

«Грозмежрайводканал» 1980 шера февраля бетта биологически станцех чакх а ца йоаккхаш, цкъа тоссаш эзараш кубически метр хозфекальни стокаш чутайсай Сунжа яхача хи чу. Из харцахьа хӀама даьча «Грозмежрайводканала» керттерча инженера Мелихов Владимир Павловича 100 сом гӀод техад. № 1 — 3 йолча насосни станце начальника Дукаев Магомед Абуевича 50 сом гӀод техад.

«Новогрозненски» яхача мехкдаьтта чакхдоахача заводо 1980 шера февраль бетта ихтиофаунана чӀоагӀа зе деш йола серни цӀа щелокаш Сунжа яхача хи чу кхайсай. Из дара бехке болча завода кулгалхошта доккхий гӀодаш тека.

Иштта гӀулакх даьд А. Шерипова цӀерагӀча мехкдаьтта чакхдоахача заводо а. 1980 шера февраль бетта цкъа тоссаш дукха фурфурол чутессай Сунжа чу. Из норматӀа хила йиш йолчул дукхагӀа хиннай. Из де йиш йоца хӀама даьча наха чӀоагӀа бехк баьб, хӀаранена итт-итт тум гӀод техад.

«Красный молот» яхача заводо 1980 шера март бетта бӀеха промстокаш чуккайсай Сунжа чу. Укхаза хий цӀендеш йола гӀишлош шийх ханнахьа хьал а яь, болх бе дӀайолаллийтац. Из бахьан долаш завода кулгалхошта гӀод техад: директора Веденко Григорий Константиновича — 50 сом, керттерча инженера Миллер Виталий Константиновича — 50 сом.

Ермоловски хьупромхозо автомашинашца хьу уваш Рошни яхача хин хьоарсам доха а деш, цу чура хий бӀехдаьд. Из бахьан долаш хьупромхоза директора Лулаев Ӏабдул Азизовичан керттерча инженера Хазуев Хьасан ГӀазимагомедовичан хӀаранена 50 сом гӀод техад. Вакъда, цу тӀа сайца бац уж. НГӀАССР хьун боахама министерствас дехар дир «Запкаспрыбводага» Рошни хи чу гӀолла хьу Ӏоузнлга ма дехка аьнна. «Запкаспрыбвода» кулгалхоша бокъо яланзар хин хьоарсам дохадеш хи чу гӀолла хьу Ӏоузийта. ХӀаьта а совцанлар хьупромхоза кулгалхой. Чкъаьрий лорадеча пачхьалкхен инспекцега Рошни-Чу яхача юрта бахача нахагера кхьхаташ аха даьлар. Хин хьоарсам чӀоагӀа доха а ду, хий бӀех а ду яхаш чӀоагӀа летаьар уж. Теккача из иштта долга гуча а даьлар. Форели усачи яха чкъаьрий лелача а цар фу тоссача а леладе бокъо йоацаш дола гӀулакхаш леладарах гӀод техар НГӀАССР хьун боахама министра Османа Ахьмад Чадаевича — 50 сом, керттерча инженера Юрчун Демьян Петровича — 50 сом.

ХӀаьта а кхийттабец хьун боахама кулгалхой. Из иштта долга хьахойт Рошни-Чура ухача жалобаши. Цар йоах Рошни хин хьоарсам дохадеш а латт, цу чура хий а бӀеду.

Цу тайпара дола кхоачамбоацараш да Нохч-ГӀалгӀайчен хишка. Цхьаболча гӀулакхерча наха кхоанен уйла ца елга хьахьокх цар. Цу тайпарча наха дагадоаккхача санна да яр кица: «Аз йоаккхача хала совца тоъаргда. ХӀаьта тӀехьа тӀабоагӀачар тӀо буалба». Царга вай массане а цхьана «Аьи» ала дела.

М. КУЗНЕЦОВ,
чкъаьрий лораду воккхавола пачхьалкхен инспектор.

ПОДЗОЛ ДЕХЬАРА

БЕРКАТЕ ЦХЬАНА ГӀУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРА МАСАЛ

Куба Коммунистически парте II-ча съезде аьча отчетни доклада тӀа новкъостъ Фидель Кастро кертагӀдаьккхар республико социалистически доттагӀлен мехкашца цхьана гӀулакхаш леладар бокха лоархӀамболаш хӀама хилар. Цунна дола тешале цифраш: нагахьа санна 1975 шера Куба аралъярча торговлена юкъе кхьча СЭВ членаш долча мехкаш лаьца дакъа 56 процент хиннадале, 1979 шера из 78 процентага [illegible].

СЭВ гома чу кубински лаьтта къаьстта дика чакхъювл шекара, цитрусей, никела, шекар деча промышленноста йолча оборудоване, вычислительни техника производство шеръяра тӀеерзаьв программаш, хӀаьта иштта геологически изысканей программа а. Кубо иштта дакъа лоац СЭВ членаш долча дукхача мехкашна кхоачашъеш латтача дукхача оагӀоний программашта юкъе а.

— Социалистически экономически интеграце Комплексни программа кхоачашъеча тха мехко дакъа лацар дика перспектива йолаш да, — йоах новкъоста Ронелио Монтенгрос — республика Министрий Советерча СЭВ дешашта йолча исполнительни комитета диларча секретара.

— Экономикан Ӏилмаи дукха доакъош хьаьннад Кубе алхха 1959 шера революци котъяьнначул тӀехьагӀа. Из дизза доагӀаш да горнорудни промышленностан геологенен. Советски Союзо кхыча социалистически мехкашен гӀо дарагӀа тӀаннига пачхьалкхен масштабе хьаяьй геологически служба. Цо Ӏалашйир дукхача промышленни предприятешта материально-бийдала база. Карарча шера кхоачашъяьй Кубанен СЭВ членаш долча кхыча мехкаштен юкъера тха республика территоре тӀа геологоразведочни балхаш деча цхьана гӀулакхаш леладарах йола решени. Из я 1981—1990 шерашта лаьрхӀа а лаьттан чеваш комплексно тохкийта карташ уттаделгеи чулоацаш а.

Оала нъамаьлаш ду Алмендарес яхача додача хи йисте ягӀача здане чурча кабинете. Пена тӀа — Куба карта, полкаш тӀа тайп-тайпарча меттала язаь дукха книжкаш. «Союз-38» космически кема экипажа сурт.

— ТӀеххьарча хана дӀахо дегӀадаьхад геологоразведка хӀанзарча ханара тайпаш — аэромагнитни космически. ТӀеххьара цӀи яьккхар хьахиннай «Интеркосмос» программана юкъе Кубо дакъа лацар бахьан долаш, — дӀахо дувц соца къамаьл деча.

…ВӀашн Экономически гӀодара Совета гома чу чакхйоахача программаш цаӀ — республике никелеви промышленность дегӀайоалаяр. Никель доаллача латарктови рудай Ӏалаьмате йоккхий запасаш йолча Кубо, тӀеххьарча ханнаца дунен тӀа хьадоаккхача цу металла 6,53 процент мара лацар. 1978 шера Пунта-Горда яхача моттиге СССР технически новкъостал а деш хьалъе йодайир шера 30.000 тонн метал арахеца низ бола никели кобальти хьаду керда завод. ХӀанз укх сахьата «Лас камарносае» яхача латеритови рудаш доахнача моттигь йоалаш латта шера 30.000 тонн металла арахеца низ хургбола а производство шозза совйоаккхаш дӀахо шеръю перспектива йола а цхьаькха никелеви завод хьалъяра кийча. Предприяте хьалъеча дакъа лоацаргда СССР, Чехословаке, Болгаре, ГДР, Польша.

Сергей САМОЙЛОВ,
АПН корр.

ГАРГАРЧА МАЛХБОАЛЕРА ВАШИНГТОНА ПОЛИТИКА — МАШАРА БОЛА КХЕРАМ

Кхыча мехкашкарча далкъашца машаре а дикача доалахошта юкъе куларий тайпара дола гӀулакхаш леладеш а дах гӀерташ ба Йеменски халкъ. Арахьарча политика дакъе чӀоагӀен принципиальни позицеш а лелаеш, тӀагӀертта къовсам лоаттабу Йеменски социалистически парте (ЙСП), тха халкъа политически авангардо, регионах машара доха е гӀерташ.

ТӀеххьарча хана вайна гуш да Индийски океана районе, къаьстта а Персидски заливa зоне, империализмо ший агрессивни гӀулакхаш чӀоагӀагӀа сихдаь хилар, шу совгӀа ха я США доккхийча тӀемафордеи авиационнии низашта укхаза концентраци яь. Дунен общественность чӀоагӀагӀа дукхьала йоллаше а. ЭгӀара йоккхагӀа яр Пентагоно суверенни пачхьалкхенашта дукхьаларча агрессе плацдармъ йола Диего — Гарсия яхача гӀайрен тӀара яр а йолаш йолча ший тӀема базай сеть дӀахо шеръеш я Вашингтон.

Факташа теша ду США гуччахьа дунен жандарма роль бе йолла гӀерташ хилара. Миллиардаш долларш дӀахец американски администраце гера хьаделга сихдара.

Индийски океанен Персидски заливен шоаш еш йола милитаристски кийчо кийса еш я ала гӀерташ, ВӀашагӀкхийттача Штаташен НАТО гӀоллларча цар союзникашен хабараш дувц Гаргарчен Юкъерчен Малхбоалерча мехкдаьтта доаллача моттигашта а хӀаьта иштта из дӀаухийтача ньякъашта а «советски кхерамъ» тӀалатта яхаш. Из деррига а мел харц да дина ховш да массанена а, уж хабараш дувцараша шоашта а тӀехьа. Советски Союзо дӀахайтад, шие цунна а кхычоа а тӀагӀерташ ца хилар.

ВӀашагӀкхийттача Штатех дийцача, цигарча халкъий Ӏалама рузкъашта тӀахьожам оттабе, шоай хьалха хинна позицеш юхаметтаоттае, къамаш мукъадахара болама хӀама тоха, израильски агрессех хьакиннараш дӀадахара гӀулакх Ӏарбий мехкашта дицдалийта гӀерташ, цар тӀагӀертта чакхйоах регионна мехкий чурча гӀулакхашта юкъе гӀертара политика. Шоаш де лерхӀа уж гӀулакхаш кхоачашдара американски империализм гӀерт цхьайола пачхьалкхенаш шоашкахьа яха, цар территорешка тӀа тӀема базаш хьа а еш. Дукхача хана араяргӀоацаш чухха дага я США НДРЙ-ца доазув долча Сомале, Египте, Омане. Регионна мехкашта давлени яра средство я ВӀашагӀкхийттача Штаташа шоай союзникашца цхьана ю гуччахьара низа демонстраци е лаьрхӀа йола тӀема маневраш.

Ший тӀема низ Индийски океана районе совбоаккхаш я Великобритани а. Цхьан хана «Суэцал малхбузехьа» мелдар ший цхьание доалахьа долаш хинна из гӀерт дунен цу районе ший хьадхара влияни юхаоттае. Маргарет Тэтчера гуччахьа хьаллацар «сихха доаржаду низаш» хьаделга, хӀаьта цу гӀулакха юкъе дакъа лаца кийча хила дӀахайтар.

Персидски заливa «кхерамзле чӀоагӀъярах» йолча госпожай Татчера заявленеша шерра дукхьала льмкар регионна общественность.

Демократически Йемена халкъ цӀенхаштта доагаш да США а НАТО гӀолларча цун союзникий а тӀема низаш регионе совдувлаш латташ хиларах. Оала тӀаьхех Ӏарбий мехкаш Картера администраце чакхъяьха политика дӀахоккхухьаш латтача хӀанзарча американски администраце леладеча гӀулакхий дакъе хьадда а къоастлуш а йола позици лацара.

ЙСП ЦК Генеральни секретара, Лакхехьарча халкъа совета Президиума председатела, НДРЙ премьер-министра Али Насер Мухаммеда ше къамаьл деш предложени яьй Персидски заливерча, Аравийски ахгӀайрен тӀарча, Африкански МуӀа оалача моттигерча мехкашта нерто латтарий совещани гулъе аьнна. Из предложени я КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева КПСС XXVI съезде кхайкаьча инициативашца нийса йоагӀаш.

Абдурахман НУВАР,
йеменски журналист.
(АПН).

США. Къел, моцал, де хӀама доацаш кӀалбисар — иштта да миллионаш болча американски къоанoшка кхаьча хьал. Кхыметтел буржуазни газет а мукӀарал даьа далац США-рча къаьнача гражданий хьал «къама тӀаэтта эхь дола хӀама да», яхаш. Къебарех официально лоархӀаши «къела боарамаа» вӀеонагӀа пайда хьатӀабоагӀаши болча наха юкъе цу тайпара бола американцаш 29 процент ба.

СУРТА ТӀА: «Са цӀи Шарон я. Боккъала а, гӀо де сона, меца я со», — иштта дехар деш ягӀа ер кхалсаг Нью-Йорка цхьан улица тӀа дӀаюха тӀехбувлача нахагара.

В. МОСТОВЕЦА сурт.
ТАСС фотохроника.

Кактусаш лелаераш

Ӏалам лорадара вай города Заводской района общества кактусаш езарий клуб вӀашагӀъелла диъ шу даьннад. Хаддаиза цуна кулгалдеш хьавоагӀа «Грозэнерго» балхахо Жердев Эдуард Семенович.

Клуб декхарийла я хам а беш Ӏаламах пайда эца нах Ӏомабе, моттигера флора йовзийта, кактусаша халкъа боахама малагӀа пайда бу дӀахайта.

Кактусаш лелаерий клуба болх вӀаштӀехьбаккхара доккха новкъостал ду «Грозэнерго» кулгалхоша. Бетта цкъа занятеши шера цкъа выставкаши ю цу предприяте помещенешка.

Грозненски клуба юкъебоагӀача нахага пхи бӀаь тайпа кактусаш я кхееш.

Клуба юкъебоагӀа: дешархой, студенташ, болхлой, пенсионераш. Коллектива балхаца хьинаре дакъа лоац — «Грозэнергоремонт» яхача предприяте электрослесара Железнов Валере, инженера Тхор Жаннас, хьехархочо Пожидаев Вадима, пенсе йолча Калита Любовь Александровнас, музыка хьехаш волча Семиряков Юре, кхычар.

Еррига союзни координационни Совето клуба каст-касте дойт листок — фотоинформатор, дӀаде кактусий фу.

Х. СУРУДЖАНЦ.

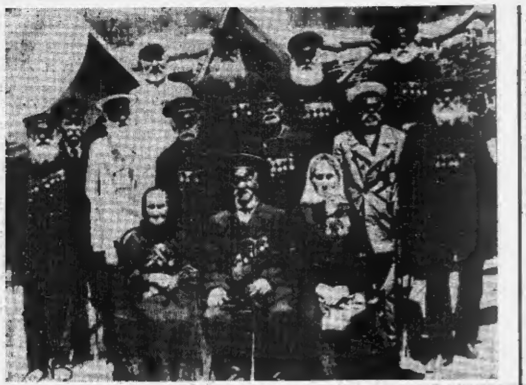

СОВЕТСКИ Ц1ЕЧА Ж1АРГА МУЗЕЙ

Селхан шийн болх д1аболабальб Ц1еча Ж1арген Ц1еча Ахбеттен обществай Союза IX Ерригсоюзни съездо.

СССР Ц1еча Ж1арген Ц1еча Ахбеттен обществай Союз дег1аяра истори хьахьекха да цу общества музея экспозице. Витринашка латтача материалаша дувц Ц1еча Ж1арген Ц1еча Ахбеттен общества х1ааарча, дукхача тайпара болча балхах. Из машара еш йола йоакхо я, наьха вахари унахц1еной лораяр, стихийни вуламаш, герзашца в1ашн довнаш дарах. атрессеш бахьан долаш т1акхаьча халонаш царна к1аьдъяр да. Общества эмблема — к1ай бос болча х1амана т1алатта пlе ж1арги ц1е ахбутта — тахан ерригача континенташ т1а дика йовзаш я.

114 шу да мехка Ц1еча Ж1арга Общество йола. Цу юкъа з1амигача благотворительни организацега тахан 105 миллион член хувоаг1аш йолча Союзага нхоачаш д1аг1аснай из В. И. Ленина кулг'яздаьча ийс декретон созаьен белгалдаьд цу дукха нах чубоаг1аш йолча организаце нерттера дехкараш.

Эпидеми, стихийни вуламаш хинна н1алдисача довзол вряхьарча халкъашта юха хьадехаргдоацаш дийха г1о ду обществай Союзо гуманизман интернациональни солидарностех принципег1а. Выставкерча стендаша хьахьодх Алжирерча, Эфиоперча, Иранерча Советски Ц1еча Ж1арга болыиашй болх; Итале, Гватемале, Тунисе циклонашеи лаьтта агарои вуламаш даьча наха деш дола г1о. Алхха соахка цхьйи шера а Советски Ц1еча Ж1арго 37-эза г1о даьд 30 пачча-хьалкхерча бахача наха. Музее хьахьокхаш дола дукха дипломаш, грамоташ, письмош — из довзол дехьа бахача наха шоашта даь г1улакхаш (оьзн интернациональни накъпаша хьалларии ч1оегта лоархlаш хьалара дола тешал да.

СУРТАШ Т1А: 1. Севастопола оборона (1854 ш.) ветеранашта юкъе и кулг-к1аьда сестра Севастопольская Даша (аьттехьа яг1ар). Медицински г1улакх дара исторе чухь эггара хьалха эскаре г1улакх де бахийта хинна кулг-к1аьда сестраш.

2. Музея директор Н. А. Терехова Кишинерс хьаелла лаьрх1ача мемориальни музейна Россе Ц1еча Ж1арга Общество в1ашаг1ъеллерех цаl волча шийдес Д. Х. Попова баьча балхах йола материал гулъеш ва А. Л. Попов.

И. ЗОТИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Волгограде хьаль йоллаш латт «Сталинградски т1ом» яха йокха панорама. Шиэзар квадратни метр гаргга долча дохкахача гергача полотно т1а хьахьекха я Волга т1а хиначча т1ема, шолаг1а дунен т1ом болча хана оалингара хувцамаш дара юкъгхиина д1аэттача ходам беш болча эпизодех цаl. Панорама центрерча площадка т1ара хьежача Мамаев гувна т1а — городе эггара лакхерча моттиге латташ санна хеталургда зрителa. Х1аьта гобаьккха 1942—1943 шерашка 1ай хинна, Сталинграда юхе немецко-фашистски б1унаш дуьхьаделга чаккдаьнаха событей суртааш хургда. Из моттиге гуш хургьа доккаьча ц1еной цастеташ, йохаь т1ема техника, оноваш д1а-юха яха наьаьаш, лоа улла аре хьахьокхаш йола натурни план а.

ХЬАХУЛАШ ЛАТТ ИСТОРИЧЕСКИ ПАМЯТНИК

Из ше санна яхы йоаца панорама хьаеча болх беш я М. Грекова ц1ерагlча студе художникий коллектив. Цун членаша батальни жанраг1а дукха произведенеш хьаьй. Йоакха опыт 1оаьай живописаца Москве «Бородински т1ом» яха ц1е хеза йола Руо Франца панорама хьаеча дагъа лоацаш.

Панорамни зале эггара ч1оаг1аг1а таланн лётар балаш доккхий дикир да. Из 1алаьмате доккха 120 метр шерен 16 метр лакхен полотно да. Художникаш болх беш ба рельсаш т1а г1олла д1а-юха лелача ихеза в1ашаг1ардаь ц1енош миссел лакхача, лаьрх1ача кышкаш т1а а эттэ.

— Из панорама хьаеча дакъа лоацаш бола дукхаг1бола художникаш, — йоах авторех цхьаьне. СССР художествай Академе член-корреспондента Самсонов Марата, — т1ема ветеранаш ба. Тхона тхоашта б1аргадайнар, т1акхаьчар живописа средстваша д1ахьокхаш г1ерт тхо. «Сталинградски т1ом» яхача панорама нерттера идея белгалъякха мегаргьа дикадари зуламе дари в1ашдухьала латташ бола къовсам санна. Цудухьа къаьстта дика хоалуш я в1ашдухьала латта низаш декъалуш йола эшии. Из сердален боадоня, динача зуламечуна, валарал вахар ветдаларе доалуш санна х1ама да. Из деррига сурт чубузаш латтача наьхо сийрдаьккха да.

Александр ЕВРЕИНОВ. («Московски корреспондент» — АПН).

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Нохч-Г1алг1ий театра 50 шу дузаш

НАЬХА ДЕГАШ Г1ОЗДОАХА БОЛХ

Цецвоаккхаш дукха оаг1ош йолаш я Дудаев Мусай дарован. Х. Нурадилова ц1ерагlча театра хьалхе лелаю артист волча цунна ха норайоаг1а стихаш яхье а, переводаш е а, кино доалача дакъа лаца а. Итташ художественни леиташ да цун творческаи багашее, царна юкъе да «Яьссален к1ай цаах», «Лоаман кхалсаг», «Шо-шой г1улакхашта нах т1айийбу да», «Легенда хинна вахар», «Бокхача дезала да», «Тегеран-43».

— Мувса, «Тегеран-43» яха лента даьккхар ц1и хеза советски кинодувт, «Павел Корчагин», «Вадар», «Тилах йола легенда» яхача фильмашка г1олла зрителашта бовзаш бола РСФСР халкъа артисташ Алов Александрии Наумов Владимиринн ба. Фу делар хьона, художника, цу говзанчашца г1улакхаш лелаяро?

Шакхха режиссер — Алов Александр а Наумов Владимир а бокъонца самалацаш а г1улакхашка а диллача шоашай тайпара нах ба, царех х1аране дукхаг1ча даьце шолаг1ч1ун довзар да. Цу шиннe а цхьатарра дар фуд аьлча, из да сонта-куро , ц1а, хилар, цуна дувзадения да цар шоашкара д1адехараш дукха хилар а кино ч1оаг1а дезар а, цу дерригнека юкъе кертердар —лакха профессионализм. Цу г1улакхаша мут1ахьа ву царна.

Цкъа Алов Александра вела а къежаш, аьлар сога: «Мувса, камера хьалхашка эттача цхьаккха х1ама ца де хьажа, х1ана аьлча, эмоциональность т1ехьлхха дукха я хьа». Х1ама ца деш латта йиш хулар ий са, фильме ловзаш Джигарханян Армен, Ульянов Михаил, Стриженов Глеб, Костолевский Игорь, Белохвостикова Наташа, Филозов Альберт, кхыбараш хилча.

Из картина доаккхаш советски актерий партнераш бар ФРГ, Францера шар коллегаш. Масала, вай мехка дика вовзаш вола Ален Делон...

Лентера са роль йоккха ца боарамга диллача. Аз гойтар тегерански конференце доакъашхошта духьаларча заговора деррига бувзамаш шийга г1олла лелаш вола ирански молла ва. Цудухьа геттара йоккха я лента т1а цу персонажа ма1ана а эмоциональни а нагрузка. Бахьан доацаш дацар шоай нердача балха т1ех дехкар белгалдоаккхаш режиссераша аьлар: «Тхо г1ерташ да х1анзарча ханара политически террор хьаяьлна моттиг тахка. Из проблема, массаза а санна, актуальни я. Х1анзарча неофашизма шийна чу маловций фашизма ерригa оакхарий оамалаш».

Сай ловза вийлача кхы цхьаьнка лентах а эрге аз. Къулбаседа - Х1ирий телевизиони фильмай студе яра хийцар «Карабахира лераг1а» яхаи хинна ши сери йола приключенически фильм. Цу тайпара юрта а болаш долча Черсий - Балкхарой яздархоче Кеноков Рашида повеста к1ийлен т1а даьккха да из. Фильмо хьагойтача событеша гаьнна хьалха д1адахача 30-ча шерашка юхат1ехьашхахьа дуг вай. Сюжетин коллизи — Къулбаседа Кавказе советски юрт хьахилар — детективни жанра гома чу йолла г1ийртаб авторашь. Цудухьа лента т1а дукха да массача говрашца дуола т1ехьабувлар, гучалелха лага а ца хина кхерам, довнаш, жанра кхийолла укхара атрибуташ. Аз ловзаю укхаш говрай къуп Тау роль — баьде, т1ехьависа, кердачун моастаг1а волча, юрта шовзе вахар хьаде г1ертача антузиастий довхочун роль... Раьла ва со съемочни майда т1а сайх мехкахой Р. Фиров, Д. Омаев, А. Дениев, А. Гайтукаев кхийтта. Лента дайзад ерригсоюзни зрителa — из хьахьекхар Центральни телевидене. Цул т1ехьаг1а режиссер Гаспарянц Рафаэль керте лаьттача съемочни группа ц1ерагlа, цу даьхье са ц1ерагlа а, дукха каьхаташ ихар вай мехка тайп-тайпарча миiнигашка бахача зрителашкара. Цо т1аг1ертта дехараш дора шоашта безабенача турпалех дола дувцар д1ахохьо яхаи. Уж раьза бараш бар шоай кхелла тешаме чухь са доацаш санна майра, фуннаг1а хало нийсаелча де х1ама карадоаг1аш, ц1акхха а деналах ца бохаш бола нах. Тахан раьза а воацаш хоаи бу аз: бовзаш бола турпалаш д1ахьахкинахье даха новкъарло еп дола зуламаша а даь нотбоалаш долда «Къаьнача «шайта» ч1уп» яха лента экрана т1а ардала хийча хиларах.

Дага ух сона тхоаш Фрунзе дахар. Вовзаш волча мастера — кинодокументалиста Альгиментас Видугириса хьийхар со «Кхалнах боаца маlа нах» яхача шийн хьаллархьа художественни фильме довза.

Юкъерча Азе хьалъеш латтача цхьан электростанце г1ишлоенхошта хетадаь да лента. Повествование юкъмоттиге я электропередача линена хинна авари гучаяккха а из д1аяккха а езаш йола монтажникий — лахке балхаш дерий бригада (вит сагах латт из). Ма1а нах хьунаг1а болх аьеря хинна моттиг лаха. Лента турпалашта нийслу 1алаьмате чоалхане ситуаци, укхаза г1учайоал царех х1аране самал...

— Мувса, х1ана волавелар хьо эрсий меттала язьянь произведенеш нохчий меттала яха — циьаьмгаьда дагадеха х1ама дар из е сцена т1ара зрителa дувца хьай йиш ца хинна х1амаш дувца безам хилар дар из?

— Аьа йиш йолаш да, цхьа г1улакх нийсдалиро г1о дир аьнна. 1970 шера Солцаев Минаята язйир «Революце мурд» яха пьеса. Цуна раьза хилар театре. Хьанна т1адуллаерга цуна перевод ега? Аз аьлар сога я. Сох тийшар. Цул т1ехьаг1а перевод йий аз М. Захарова «Теми-29», У. Шекспира «Аьрдаг1ьар меттайоалаяр» яха комеди нохчий меттала йоаккхаш ва со х1ина.

— Х1аьта Александр Сергеевич Пушкина «Кагий трагедеш»?

...«Кагий трагедеш» нохчий меттала яха волалуш, цхьаш исследование т1а аз дийшар се в1алла раьза воаца муг1араш. Поэта образах лерх1ар автора шийн дог эшадича халахетар мара кхы де х1ама доацаш вола доастама баьрий. Аз Пушкина тайпаи ц1ица тулаш самодержавена еттaлуш йолча йоккхача топах тарийр. Сона хьалхашка эггара хьалха къовсамхо вар поэт. Наха бакъда, хьанйца норта боаца т1амаш лоархlаш воаца, делал доле, чухь са доацаш санна майра. Из дар поэта образах дуваш аз ларде лийшар.

Спектакль кхаь даькъах латтар — «Чума долча хана хинна той», «Ц1аьрмата рыцарь», «Моцарти Сальерии». Поэта шийн тайпара шоайла дувзар уж ловкъош. Цо ч1оаг1а ешар стихаш, шийн дег1ах йоаллача эмоциональностага хьежже комментареш йора сцена т1арча событешта, шийна царех хетар а дувцаш. Х1аьта... зрителашта хьалхашка оттар чоалхане, нецвоаккхаш йолча событеех дизза дола поэта вахар. Цун творчества сагото наш.

— Нагахьа санна театра г1улакхех дувца вай дола деннадале, ийса хургда хьат1айоаг1а сезон шун театра къаьстта хилар, вешта аьлча, юбилейни хилар дагадехача. Цун 50 шу дизар.

— Аз болх беш дола театр — аз доккха деш, са дег1оз я. 50 шу да из хьакъаледар, дишадар, даим дахаргдар д1адуьш доалла, цо зрителий дегаш наьха ирази беркати совдаккхара ураоттаду, цо уж шоашта гонахьардар зе 1омабу. Цунца дувзадеша да са вахар 20 шу совг1ча хана.

Со спектакле ловзаш вале а, кино доаккхаш вале а, фуннаг1а а нохчий меттала доаккхаш вале а, сона хов: зрителa, книжка дешаш волчун дог тохадалийтара хьай болх дег т1ара бе безилга. Из вай ца дой, вай цел хьега къа эехьа довргда. Нийса аьннад «Правда» яхача газета оаг1онаш т1а Гурченко Людмилас: «Актера професси из кийчача баьъдарий набор яц, тайп-тайпарча правилайн хьехамийн свод а яц, из я драма, из да шоакъ яр, денале г1улакхаш».

А. ГОРНОВ.

Доккхий декхараш оттадаьд XXVI съездо культболхлошта хьалхашка. Из декхар кхоачашдара дика къахьегаш дукха нах ба Наьсарен районе. Царех цхьанех лаьца дувца безам ба са тахан.

1959-ча шера Муталиев Султан Г1аьзе-Коара библиотека хьа а яйца, болх бе волавеннача хана ерригача Наьсарен районе из болх беш кагийча нахах саг вацар. Массанена а моттар цу балха алхха кхалнах кхела беш, аьнна.

Шераш д1аухар. Султана

Ц1АККХА А ЯЬССА ЙИСАЦ

т1ехь—т1ехьаг1а шийн болх дукхаг1а безалора. Дикаг1а дола книжкаш уж дешачарна могадеш, цар хьашташ шийн махулла дикаг1а кхоачашдеш чуйийна бора къовнача библиотекара болх. Султан дукха ха йолаш саг веце а, цун кхийнадар вахара халонех тоьал мул баьния. Атта хинначацар из бер хинна т1ома ха. Шийн итт шу даьлча деиз цхьаьца балхаш деш вар из.

Казахстане целини лаьташ карадерзадеча хана цо хьнаре дакъа лаьцар цига. Зехьа доизар Султана шийн декал, хьнар кхо ца деш хийга къа. 1965-ча шера Кустанайски областе Семиозерни районе цо болх дика барах цуна елар «За освоение целинных земель» яха медаль. Цу хана деиз х1ана лацац аьнна Султана даггьа ловцаш кул халкъа театре актер волаш а. Цо дукха ловзаьй тайп-тайпара ролаш. 1973 шера Ерригсоюзни хьажар долча хана, шийн роль цо дика ловзаяраг1а Султана I степена лауреат веш диплом а делар, ахчан преми а хьокхийр.

Моллаг1а общественни болх шийна т1абиллача ц1акхха а веззлуш, юхаувзалуш хиннавац шийн болх дукхабезаш вола Султан, цудухьа массане а цунах иизза болхло, тешаме саг а лоархl. Иштта ц1ена дог долаш кхеву цо шийн барх1 дезалхо а.

1975-чу шера районерча библиотекашта централизаци ечa хана, — яхаш дувц Наьсарен района культура отдела заведующе Аушев Мувсас,—хьайиллар внестационарни отдел. Цун заведующи мала хургва аьлча, оаха шеко йоацаш массане а къовбаллир Султан цу балха вохийтилга аьнна.

Ше библиотечни болх беше а заочно деша а дешаш 1969-ча шера цо йистелыкхар Грознеиски республикански культпросветучилище, х1аьта массе йолча хана цо болх дика барах парте Наьсарен райкома. Нохч-Г1алг1ай АССР культура министерства ц1ерагlа, комсомола райкома ц1ерагlа цуна тийна дукха а сийлен грамоташ я.

Доккхача хьнарца, безамца лелабу Султана, шийна т1абилла из болх. Тахан цо дукха къахьег ахархой культурни хьашташ дикаг1а кхоачашдара. Шийн балха графикаг1а из д1акхоач массе йолча производственни участкашка, кхашкарча бригадашка, арг1е доахан кхоабараш болча, царна эша керда книжкаш, газеташ а дахьаш, вай мехка а доазол арахьара а керда х1амаш дувцаш беседаш ю, лекцеш еш.

25 мае дар из. Со совхозтехникума раис чуэцаш механизатораш болча кхаьчача, цига нийсвелар сона Муталиев. Делкъийна механизатораштa КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева Тбилисе даь къамаьл д1адовзийташ вар из.

Цул совг1а, Султан ва керда херкача районерча культучреждененшта 1ан кхоачо яра в1ашаг1ъеллача штаба член, местни комитета председатель. Уж шакхха общественни болх бизза д1абахьа в1ашт1ехьдоал цун. Х1анзале тоьал кхочо лаьй кердача шера 1ан замалахьа болх бара. Массанена а довг1аш дола дахча д1аденнад, нйца 1оттабаьб к1ор, еш латт ремонт.

Иштта, шийга д1акхаьча болх тешнаме беш, наха эшшача новкъост волаш, шийн низ кхо ца беш, наьха культурни хьашташ дика кхоачашдеш хьувоаг1а Муталиев Махьмада Султан, цудухьа цун библиотека ц1аккха а хилац дукха нах боацаш. Царча дика хов Султана шоашта новкъостал дергкилар, вахаре нийслуш долча моллаг1ча х1амах лаьца шоаш деначa хаттара цо дизза жоп лургдолга, эшаш дола г1о-новкъостах дергдоалга.

А. САГОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — 1уйранара гимнастика.
9.00 — «Гоьза хургаш».
9.35 — «Мийсарзе» яхача берий хореографически ансамбла выступлене.
10.20 — «Дийнача, х1амий дуниет1а».
11.20 — Кердадараш.
14.00 — Кердадараш.
14.30 — «Юртара балха денош». Киножурнал.
15.05 — Берашта йола фильм. «Тимур и его команда н» яха телевизиони художественни фильм. Шолаг1а сери.
17.00 — «Шахматни школа».
17.30 — «Райко» яхача ансамбла концерт. (Венгерски Халкъа Республика).
18.00 — Малашкий ленински университет. «Социалистически экономика лелаяр».
18.35 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен т1а».
19.00 — «Саги закони».
19.30 — «Штрауса дезал» яха телевизиони дукхасерийни художественни фильм. Кхоалаг1а сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — А. С. Пушкин. «Сантеи пачхьалх бола фильм» д1абеш СССР халкъа артиста И. Царева.
22.30 — «Тахан дунен т1а».
22.35 — Баскетболах йола Европа чемпионат. Ма1анаш. Финальни ловзараш. Прагера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — М. Глинка. «Руслан Людмила» яхача опера. Т1ера симфонически фрагменташ.
9.15 — М. Пришвин. «1алам календарь».
9.35 — «Доша а доша хьаде а ла» яха къонача техникашта йола передача.
10.00 — Города Севастопола «Сийрда м1е карусаш» яхача берий ансамбла концерт.
11.10 — «Советски изобразительни искусства». «В. А. Фаворски мастерске».
12.10 — «Д1а-хьа лела ц1ерагаш» яха телевизиони художественни фильм. Хьалхара сери.
13.15 — «Дешй-хьел1 йоаца театр?».
14.00 — «Горизонт».
15.00 — «Ахарий рыцарь» яха СССР халкъа артиста Г. Отса творчествех дола телевизиони документальни фильм.
18.00 — «Тамашийна кхо бос».
18.15 — «Нохч-Г1алг1айчу г1олла».
18.35 — «Юртара вахар» (г1алг1ай меттала).
19.05 — «Тамаш» яха телевизиони фильм.
19.20 — «Телехьажоргаче хаттараш ду, оритвоа ю, хьекъалш ду...».
19.30 — «Ц1айнаш а доккргдоаца доттаг1ал» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, берааш!».
20.15 — «Соликамски альбом» яха телевизиони документальни фильм.
20.30 — Гандболах йола СССР кубок. Ма1анаш. Финал.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Моарзал да хьега, аьна саг» яха художественни фильм.

5 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — 1уйранара гимнастика.
9.05 — Илаеш йоал Кирова ц1ерагlча операи балетан Ленинградски пачча-хьалкхен академически театра солиста Л. Шарова.
9.30 — «Къоначи спортсмени йоаьла арена».
9.50 — «Штрауса дезал» яха телевизиони дукхасерийни художественни фильм. Кхоалаг1а сери.
11.20 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Гонахьара 1алам лардара Деррига дуьнен денна. Киноэпрограмма.
15.55 — «Москва и москвичи».
16.35 — «Советски - 1араби доттаг1ал ч1оаг1луш латт». Документальни фильм.
17.05 — Тюменски областа города Нижневартовска нефтедобытчикий «Октябрь» яхача культура ц1ен махки хьалхарен ансамбла концерт.
17.30 — «Мехка кхайкар». Донецкий областе дишаьерам кийчаяра шеш.
17.45 — «Орлянов» яхача телестуди шикораш профессорца, медицински 1илмий доктораца Н. С. Федоровна в1ашаг1кхетар.
18.30 — «Самукъане меттанаш».
18.45 — «Тахан дунен т1а».
19.00 — «Доттаг1ал» яха телевизиони журнал.
19.30 — «Штрауса дезал» яха телевизиони дукхасерийни художественни фильма премьера. Йоалаг1а сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — СССР халкъа артиста Н. Богачевай концерт.
22.45 — «Тахан дунен т1а».
23.00 — Баскетболах йола Европа чемпионат. Ма1анаш. Финальни ловзараш. Прагера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Са Закарпатье» яха фильм-концерт.
9.05 — Мультфильм.
9.20 — Гонахьара 1алам лардар Деррига дуьнен денга долча документальни фильмай программа.
9.50 — «Мичах ю, хурпалч ш!».
10.20 — СССР халкъа артиста А. Попова д1адеш А. П. Чехова дувцараш.
11.20 — «Маламбо» яхача ансамбла концерт (Аргентина).
12.15 — «Д1а-хьа лела ц1ерагаш» яха телевизиони художественни фильм. Шолаг1а сери.
13.20 — «Й1ахьалха дахил, ц1ахкаш!».
14.05 — Центральни телевиденен Ерригсоюзни радион вокальни академически хора концерт.
14.30 — «Вахара йола путевка».
15.30 — «Ахаранна — ц1азаладар» яха телевизиони документальни фильм.
17.20 — «Академика Миллионщикова ц1ерагlча Грознески нефтяни института хьех».
17.50 — «Нохч-Г1алг1айчу г1олла».
18.10 — «1алам лоруде» (нохчий меттала).
18.40 — Мураназова ц1ерагlча Нохч-Г1алг1ай пачча-хьалкхен драматически театро «Мохихьал тоа кхоэсар» яха спектакль (г1алг1ай меттала).
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, берааш!».
20.15 — Фехтованех йола СССР чемпионат.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Йийнача маьлаг1ата» яха художественни фильм.

РАДИО

4 ИЮНЬ

6.00 — Комбайнаш кийчеи лелаи т1а (г1алг1ай меттала).
6.55 — Музыкальни антракт.
7.05 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.33 — «Сердало» газета обзор.
7.38 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана, кхалнах!» яха радиожурнал (нохчий меттала).
9.15 — «Сел1ад» яха радиопередача (эрсий меттала).
9.45 — «Къахьегашна сийдолаш ва саг». Очерк (г1алг1ай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хьеттамех йола хоам (эрсий меттала).
17.16 — Бызов. Къулбаседа Кавказа халкъий симфонически хьалхара ахарам (эрсий меттала).
17.30 — «Патриот» яха радиожурнал (г1алг1ай меттала).
17.45 — «Депутати ц1ерo декхарийла ву» (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала).
18.20 — Ахарам (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Илли М. Горький волча хьошалг1а» яха музыкальни композици.
18.34 — Моттигерча композиторий лирически иллеш.
19.19 — Доттаг1але концерт.
19.42 — «Ахараш дег-уйлен» яха концерт.
20.23 — Нохч-Г1алг1ай ахарий концерт.

5 ИЮНЬ

6.40 — «Юрта 1уйре» (эрсий меттала).

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий, нохчий меттала).
8.25 — Белаяе иллеш а хьалхара ахарам а (нохчий меттала).
8.50 — «Социалистически кхьа дешаш» (эрсий меттала).
9.15 — Кхи, дехкачуи Дента. «Лаьтта «дийкдориба» хьашхьаьа». Заригова (нохчий меттала).
9.30 — «Съезда решенеш дег уреоттаду». Микрофона хьалхашка ва йоазонхо Плиев Махьмад-Сейд (г1алг1ай меттала).
9.00 — Ахарам (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хьеттамех йола хоам.
17.16 — «Советски патриотизма вахара низ». Беседа (нохчий меттала).
17.31 — «Общественно законие» яха радиожурнал (г1алг1ай меттала).
17.51 — Халкъа ахараш (г1алг1ай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала).
18.30 — Ахараш (нохчий меттала).
18.40 — «Керда обувлаи вахара юкъе яха» (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Са Даьхен иллеш» яха литературни передача.
18.17 — «Иллена в1ашаг1кхетар» яха концерт.
19.27 — Г1алг1ай метталара артистически дувцараш.
19.44 — М. Сулаева стакан йола иллеш.
20.07 — Нохч-Г1алг1ай ахарий концерт.

Хаоттам

Тахан республике г1оллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаи а йоацаш, малхбузехьара секунде 0 — 5 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 30 — 25, Грозне 23 — 25 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча хана дог1а а делхаш, тайп-тайпарча оаг1онашкахьара секунде 2 — 7 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 9 — 14, дийнахьа 15 — 20 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Кхетам балара болх тоабеш

МОЛЛАГ1А ДОЛА Х1АМА ХОВШ ДЕ ДЕЗА

Тха школе дикка йоакхо ю дешархой атеистически кхетам луш хьалнхебаро. Цу даькъе тоьал болх баьб оаха унх чакхдаьннача дешара шера: Дешара шу д1адолалуш оаха в1ашаг1ъеллар дешархошта атеистически кхетам балара плаи а йолаш йола «Къона - атеист» яха клуб. Цун кулгалхо я школа комсомольски организаце секретарь Х. Султыгова. Лекторски группана чубоаг1ача комсомольцашна - дешархоша кийч а яьй, йийша а йийшай «Медициней поал хехнилген», «Лаьтта вахар хьахиларег1а динох 1илмоц дувцар» яхеи кхыйолеи докладаш - лекцеш. Кружока довкъашхоша наст - наста хьакийлла заседанеш ю бийхс шоай шефаш — Ахриев Г1апура ц1ерагlча «Электроинструмент» завода викалвш, берий дайтоаной, хьехархой а боалабий.

Къаьстта сакъердамен ладувг1ачарна дикка пайда лушши чакхъьлар «Кхалсаги дии», «Динах лаьца В. И. Ленина дийцар» яхаш хинна кружока заседанеш. Кружковцашта г1о-новкъостал ду библиотекара Султыгова Хаде: доклад кийчъяра, занятешта, классни сахьаташта, политинформацешта эшаш дола литература лахара, цунца дешархой 1илашбара. Читателашта юкъе цо ше а лелабу атеистически болх. Сакъердаме чакхъьлар школе 4—6 классашкарча дешархошта хеталь Гайсултанов 1умара «1арби» яхача книжках йола читательски конференци. «Дяцара художникий къовсам» яха выставка. Библиотеке я атеиста уголок, арахец «Къона атеист» яха пенгазет.

Атеистически балха юкъе хьинаре дакъа лоац химе, эрсий меттен литературан хьехархоша. Дешархошта йоккха кхетам луш чакхъьлар хьехархочо Р. Г. Лахмильговас кийчъь хинна «Дина духьала да хими» яха сайре, эрсий меттен литературен хьехархоша чакхъьякха И. Репина «Отказ от исповеди» яхача суртах язъьнча сочинене конкурс. Дукха кхыйола дешархошта лаьрх1а кийчъь тайп-тайпара атеистически кхетам балара мероприятеш.

Л. КАМУРЗОЕВА,
г. Назрана № 4 йолча юкъерча школа школен классех бовцача балха директора заместитель.

Футбол

«Терек» котъяьннай

Самардийнахьа «Терек» ловзаш яр город Волжске мехка чемпионата арг1акарча — бархlаг1ча туре. Из в1ашаг1кхетар чакхдаьлар счет 2-1 йолаш «Терек» кот а йоалаш.

Цу турах долча вокх ловзарех хьахиннараш ераш да: «Ротор» — «Металлург» — 4:2, «Цемент» — «Ростсельмаш» — 0:2, «Дружба» — «Торпедо» (Тг.) — 1:1, «Салют» — «Спартак» (Нл.) — 0:0, «Авангард» — «Машук» — 2:3, «Спартак» (Тм.) — «Динамо» (Мх.) — 2:1.

Шийн арг1анара — нйслаг1ен, иттлаг1ен, цхьайттилаг1ен — кхо тур «Тереко» чакхйоаккхаргьй Грозне С. Орджоникидзе ц1ерагlча стадионе. Уж ловзараш хургда: 10 июне — Элистерча «Ураланаца», 13 июне — Астраханерча «Волгараца», 18 июне — Махачкалерча «Динамоца».

Бархl тур чакхъьннача т1ехьаг1а 14 очко а йолаш турнирни таблице хьалхарча моттиге я «Терек».

КХОАЛАГ1ЧА ЗОНА КОМАНДАЙ ХЬАЛАШ
1 июната даллача

Командаш	Л	К	И	Э	Б	О
«Терек»	8	6	2	0	15—2	14
«Спартак» (Н)	8	4	3	1	10—6	11
«Ротор»	8	4	2	2	21—12	10
«Волгарь»	7	4	2	1	11—6	10
«Спартак» (Тмб)	7	4	2	1	6—2	10
«Металлург»	7	4	1	2	12—8	9
«Динамо»	8	4	1	3	11—7	9
«Ростсельмаш»	7	4	1	2	9—5	9
«Машук»	8	4	1	3	11—12	9
«Торпедо» (Тг)	7	3	2	2	13—10	8
«Уралан»	7	2	4	1	8—7	8
«Салют»	8	3	1	4	5—5	7
«Цемент»	8	1	3	4	4—10	5
«Дружба»	8	0	5	3	7—13	5
«Торпедо» (Влж)	7	1	1	5	6—14	3
«Авангард»	8	1	1	6	7—14	3
«Атоммаш»	7	1	0	6	4—16	2
«Спартак» (Ор)	6	1	0	5	3—16	2

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктоккхана секретара — 9-2490; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-90; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен денюшка

СФ03243. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2198.